

Nåsvargen

JUNI 2001 NÅS HEMBYGDSFÖRENING PRIS 30 KR.

*Utsikt över sjön Närsen.
Foto Bojan Larssons arkiv.*

ANDRA SIDANS VARGTJUT

KOMMER FRÅN ÅKE.

Hembygdsgården i Malmsta med omfattande samlingar, arkivet nära bygdegården med mycket av intresse, kvarnen i Utanhed, fåbodstugan i Vinberget, det stora magasinet nära stationen. Allt detta är hembygdsföreningens och skall skötas och underhållas. Gräset skall slås och räfsas ihop, häckar klippas, städa ska man göra både inne och ute. Stommen till en lada, troligen från 1600-talet, finns vid hembygdsgården och ladan skall återställas. Det är exempel på det ganska omfattande arbete, som måste göras. Och fint är om Du vill hjälpa till. **Hjälp oss därför, kontakta Hed Gunnar Larsson, tel 30098, 010-2636228 eller Nils-Erik Jons tel 30556.**

Så har den första boken på nåsmål kommit. Rut "Puck" Olssons "Mormors katt" har översatts till nåsmål av Näll Lassê och fått namnet "Mormors pittê". Vi får hoppas, att boken kan inspirera nåsborna att tala, bevara det som lever kvar av nåsmålet. Och du kan göra en insats om Du också lockar andra att tala nåsmålet. Tips: I bygdegården samlas man ibland och pratar, berättar på nåsmål !

Och första CD-skivan har producerats här. Byns Mats, Jonas, Helena och Martin i gruppen Mylla gläder oss musikintresserade på nytt sätt.

Sockenföreningen startar ett projekt med syfte att kartlägga och dokumentera ortens kulturskatter i ord och bild. Du har, du vet säkert mycket som är av värde. **Kontakta föreningen: Bajer Kurt Larsson, Nall Lasse tel 30123.**

Nederborgs skola har anordnat en kulturvecka. Eleverna i åk 1-3 uppförde teatern "Folk och rövare i Kamomilla stad". Elevorkester från åk 6 musicerade. Deras klasskamrater stod för maten vid avslutningsbanketten i skidstugan, där det serverades en tre-rätters rövarmeny med bland annat rövarkyckling och skräpdricka (enbärdricka). Stor tillströmning av åskådare och ätare under succeveckan.

Sista april. En så stor "kuv", en så mäktig brasa, har vi kanske aldrig tidigare sett.

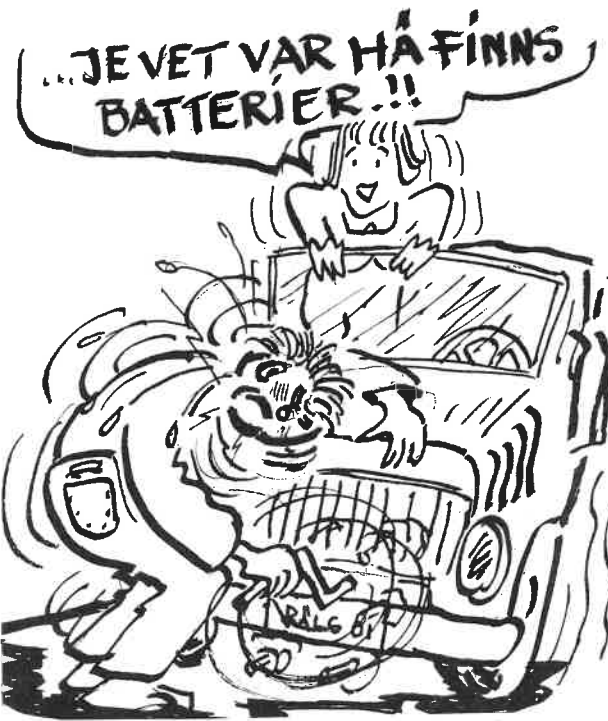
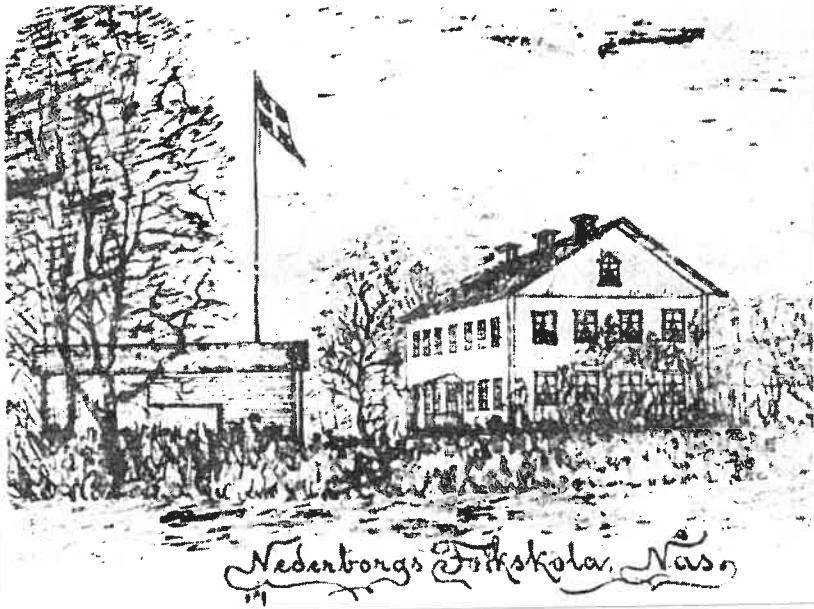
Till sist: Tack alla ni som bidragit med manus till detta nummer ! Och tack alla ni, som visat intresse för tidningen genom att köpa den ! Glad sommar !

Hjälp oss återskapa nåsbarnens koltar! ber Margareta Jonth som håller på med en beskrivning över nåsdräkten - en av kunskapsluckorna gäller nämligen småbarnens koltar.

I gamla tider gick barnen upp till 10-årsåldern klädda i kolt – en ankellång "armkjortil tå slik randu kjortilsväv". Både pojkar och flickor gick i kolt, men de skiljde sig åt i modellen – dessutom hade pojkar blå strumpor, flickor röda. "Hakubannshätta" hade pojkar och flickor lika – "Hä skull vär rött på sior men rosut då i en an färg i mittn". På sommaren hade dom "hilka". (ULMA – fd Uppsala Landsmålsarkiv – nr 16850. Uppgiftslämnare Hol Anna från Tyna f. 1857, Bång Kari i Skansbacken f.1876).

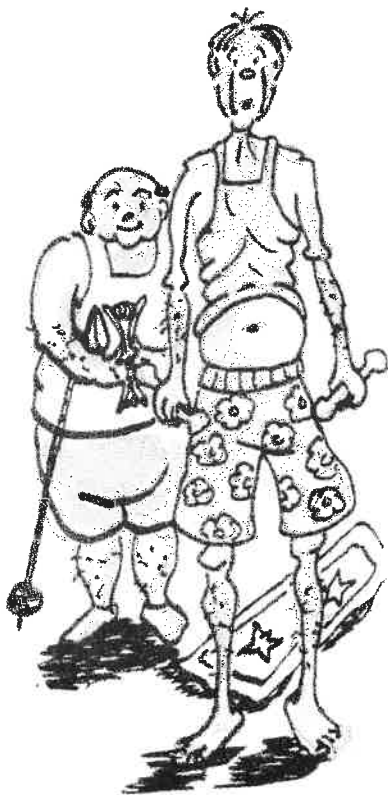
Vi har inte hittat någon nåskolt vare sig här eller på museer. Men Du kanske har något liggande som kunde vägleda oss? Har Du något gammalt foto där någon ser ut att bära kolt eller vet Du något ring Margareta Jonth tel 018 – 13 79 45, 0281 – 300 46, Karin Sivertsson 0281 – 330 22, eller kontakta Nås Hemslojdsförening.

Bror Boding från Stigsjö (Ångermanland) var 1906, bl.a. i Nås, och ritade av några större hus, skolan apoteket m.fl. vilka han sen kopierade på en hektograf med hjälp av gelatin, vatten, glycerin och soda, vi kommer framledes att publicera någon kopia i "vargen".

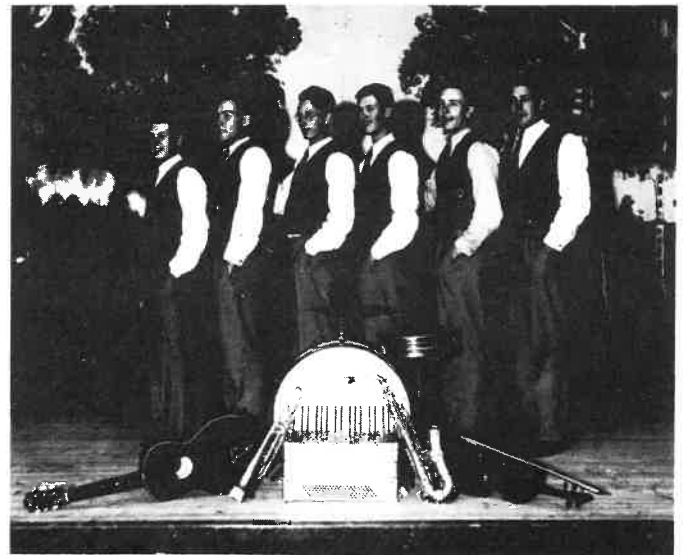
Alf Lindahl
TYNA BIL

Dala Järna
Tel. 0281-20943 Bost. 20528
Mb. 010-2527468

**RUND ELLER
SMAL,
LÅNG
ELLER
KORT
VI HAR
GREJER
SOM
PASSAR
DOM
FLESTA
!!!!!!!**

Dala-Järna Sport&Fritid
Din Föreningsleverantör
0281-20095

Från Ann-Gret (Lindgren) i Lund har vi fått ett foto på ett "svänggäng" från 1941, "Nåspojkarna" fr. v. Erik Jonth, Tage Falk, Lars Jonth, Rune Mornell, Algot Lissjanis och Dopp Ragnar Larsson.

Moråsen aug. 1963.

Identifierade Olov & Stina Öppigåln, Immi & Hed Lars, Inga-Lis & Erik, Nerigåln, Mättjils Olle.

Från Lisa Lissjanis Järna

Från Lisa Lissjanis i Järna

Har vi fått ett klipp ur Falu Kyrören från dec. 1979, där följande citat är hämtade.

EN FINNGRAV VID MORÅSEN ?

"...i fjol skrev vi om bröderna Ampiainen på Laknåset i södra änden av Närseen. I C. A. Gottlunds bok beskrevs dessa bröder som rövare och blev enl. Gottlund förklarade fredlösa och en av dem blev skjuten och begravd i ett kärr vid vägen.

.....Hjalmar Flygö har genom berättelse från "Laknäspojkarna" Alfred och Kalle Karlsson, vilka i sin tur fått berättelsen från sina förfäder, fått reda på platsen där den av de här bröderna Ampiainen, som blev skjuten, ligger begravd. Liket lär ha flyttats från ett kärr till ett annat. Så dit skulle vi och dit kom vi också på en skogsbilväg förbi Bredmylsen. Flygö kunde där peka ut platsen, som enligt sägen skulle vara den grav som den skjutne Ampiainen till sist fick. Det var ett litet kärr med en kallkälla väster om Moråsens fäbod."

KATRINAS GÅRD NÅS

Telefon 0281-30102 el. 30078

Vi önskar alla Näsbor
en riktigt Varm och Solig
Sommar !!!!

mjölk potatis SKOGS

WESTERDALARNES TELEFONAKTIEBOLAG.

För oss, 1997, är GSM, AXE, fax och Internet bekanta företeelser. En ny tillämpning eller uppfinning inom teleområdet måste i dag verkligen vara spektakulär för att vi skall höja på ögonbrynen. Vår tids snabba utveckling inom teleområdet har gjort oss i det närmaste farblinda.

Den entrådiga telefonlinje, som Västerdalarnes Telefonaktiebolag för 110 år sen drog fram mellan Västerdalssocknarna, gav däremot säkerligen upphov till många funderingar runt den nya uppfinningen att över stora avstånd kunna skicka tal i en tråd. Många kände säkerligen skräckfylld nyfikenhet inför tekniken, andra insåg möjligheterna och någon kanske tom konstaterade att en ny tid randades.

För invånarna i Västerdalarna, där järnväg vid den här tiden saknades och Västerdalsvägens usla standard inte inbjöd till längre förflyttningar, öppnades en möjlighet till snabb kontakt, om inte med världen, så i alla fall med grannsocknarna.

Västerdalarnes Telefonaktiebolag, med säte i Nås, byggde nu från 1887 sitt telefonnät i enlighet med bolagsordningens första paragraf. Före tagets telefonkatalog 1902 omfattar centraler från Falun till Sörsjön med totalt omkring 230 abonnenter. Många delade dock på ett nummer.

Det stod inte på förrän trafiken i de lokala näten och inte minst samtrafiken näten emellan starkt påverkade Telegrafverkets inkomster. Därför krävdes handling. Verket försökte nu anlägga nät på olika orter men hade svårt att konkurrera prismässigt, då abonnenterna i de lokala näten själva ägde sina telefonapparater och underhållskostnaderna i början var små. 1887 fanns det i landet 13700 privata telefoner och endast 1965 i Telegrafverkets nät. Verket började därför också köpa upp privata nät.

P.g.a. Telegrafverkets hårda expansionspolitik fanns det 1902, utanför Stockholm, enskilda nät av större omfattning kvar endast i Kristianstad och Öster- och Västerdalarna.

Vid den ordinarie bolagsstämman i Nås den 29 mars 1923 behandlades en skrivelse från förvaltare Sundblad i Malung;.....att styrelsen måtte få i uppdrag att med Telegrafverket söka träffa överenskommelse om att detta på möjligast fördelaktiga villkor inlöser bolagets telefonledning....

På bolagsstämman 1925 kunde styrelsen meddela att Telegrafverket inte var intresserat av inlösen av bolagets anläggningar. Året därpå godkände stämman styrelsens förslag att avveckla verksamheten. Alternativet att för stora pengar reparera det dåliga nätet förkastades.

Till likvidatorer utsågs på stämman 1926 handlanden T. I. Halvarsson, Nederborg Nås socken och kommunalnämnsordföranden Fältivar Lars Larsson Skansbacken Nås socken. Halvarsson som strax avled, ersattes vid stämman 1927 av kamrer Israel Israelsson Skamhed Järna socken.

Den 18 juni 1932 höll Västerdalarnas Telefonaktiebolag i likvidation stämma på Nya Pensionatet i Nås. De endast

fem aktieägare, som kommit tillstådes, representerade 38 aktier. Med Fältivar Lars Larsson vid klubban godkändes enhälligt likvidatorernas redovisning. Det sista större privatägda telefonbolaget i Sverige med start i 1880-talets telekommunikationsåra var därmed historia. Allmänna Telefon i Västerdalarna hade tystnat.

Detta var några korta utdrag ur ett supplement till "Emaus i våra hjärtan" av Lars Olars Dala-Järna Som vi nämnt i ett tidigare nummer av Nås-vargen har han överlämnat detta, till Nås Hembygdsförening, tillsammans med en A4 pärm med alla fakta om detta märkliga telefonbolag. Pärmen finns för utlåning hos Hembygds-föreningen.

*Från vår trogna medarbetare Sjö Anna
i Sandviken, har vi fått dessa två Nås-
historier för vilka vi tackar och bugar !!*

"Gällårn"

Som Vargens läsare kanske kommer ihåg så berättade jag en gång att min mamma födde upp smågrisar och sålde på 1930-talet. Innan de såldes måste ju grispoj-karna gällas, dvs. kastreras. Till detta anlätades Matses Olle, far till Matses Lennart. Det var alltid lite grusamt när Matses Olle skulle komma, för vi hörde ju hur grisarna skrek. Jag var så liten så jag visste inte vad som pågick, men att det var något obehagligt förstod jag. Mina bröder Lars, Nils och Erik visste nog lite mer, för de hade smygtittat, så de visste hur det gick till. Detta gjorde att de hade en väldig respekt för "gällårn". Far skojade ibland när de busade som värst; "Höll er i skinnä, hålläst skå je skick ätt Matses Olle" Jag minns en gång när vi var på åkern och bärgade hö. Då gick en man lite längre bort som också höll på med höbärgning. Lars frågade då far "hôn e hänn för en?" och far svarade "hä e Matses Olle". Alla tre bröderna stannar upp och blir som statyer, de ser skräckslagna ut, sedan kom det i korus; "E hä Matses Olle !?" Far berättade att den eftermiddagen höll de sej ovanligt lugna. De bara gick och sneglade mot "gällårn".

GETTJUVEN

På 1920-talet fanns i Nås en man som kallades "Gettjuven" (Gettjuven). Det berättades att Jont Halvar, som då var "fjärsman", häktade honom för någon förseelse. Han var ingen storväxt person, "Gettjuven", utan spenslig och finlemmad. Efter att ha anhållits i lagens namn belades han med handbojor och följde snällt med. Efter en stund behövde han snyta sig. Han drog då högerhanden ur fångslet, snöt sig i det fria, stack in handen i bojan igen och fortsatte promenaden bredvid överheten.

Man kan just undra vad fjärsman tänkte.

FOTBOLLSMATCH

Lissjanis Axel spelade också en gång i Nås fotbollslag. Det skulle bli match mot Malung och förberedelserna var i full gång på söndag förmiddag. Plötsligt är det någon som ropar efter knäskydd, och då kommer två Stockholmstidningar farande över golvet. Ekonomin var ju inte den bästa, så några knäskydd var inte att tänka på och inte blev det några sponsorpengar efter matchresultaten heller. Nås förlorade med 0 -12.

Ingemar Larsson, som då var lagledare, lär ha sagt efter matchen: **"Inte blev jag så värst imponerad av Malung"**. Han ville väl trösta spelarna.

Från Sjö-Anna Sandviken.

DU VET
VÄL ATT
OVE HAR
NYCKLARN
TILL BÅDE NYA
OCH BEGAGNADE
BILAR !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

VANSBRO BIL & MOTOR AB

TEL. 0281-71815

Spisbröd, sommar och vil
och all gott som hörer därtill

Glad sommar önskar

PYRAMIDBAGERIET

Tel. 0281-133 90
Fax 0281-133 30

Fäktar-Lars

Av Emil Åkerström
N. Amsberg.

(Insänt av E. Johansson Bor-
länge)

En originell person, som med skilda mellanrum passerade Amsbergs by på sina färder mellan Nås och Falun, var Fäktar Lars. Han utvandrade i unga år till USA, där han hamnade i Alaska som guldgrävare och stannade i 28 år. Men den glänsande gudinnan var honom ej nådig. Han fann ej något guld, i varje fall inget av nämnvärd grad, och efter de 28 årens kamp och vedermödor vände han åter till sitt hemland, med hjälp av sitt konsulat. Han hade i kampen därute blivit religiös och hans Gud var väl lite säregen. Lars höll på, att han sällskapade med honom på vägen, och han kunde ibland skämta lite med honom. Vidare förtärde Lars ej någon mat som var kommen av djurkroppar. Han hade en banjo, som han hanterade, och såsom forntidens Lekare drog han i sommartid med strängospel och sång genom byarna mellan Nås och Falun. Kan nämnas att jag på en höskulle hade en gammal sång, som han fick disponera i sommartid som nattlogi. Det var ständigt samma sång han sjöng, den var entonig och författad av honom själv. Sångens första strof lød; "Mitt gamla goda hem var Eden", och slutstrofen, "Fäktar Lars var blott en kannibal" Banjons toner var väl lika entoniga och enkelriktade. Han väckte ett visst uppseende, där han gick vägen fram även på grund av sin brokiga klädsel. Han hade en vidbrättad hatt besatt med fjädrar av alla kulörer. Och då han kom in i något hus och försiktigt steg över tröskeln märktes väl, att han ej var någon vanlig svensk landsvägsresenär. Tankarna gick väl ofrivilligt till några äventyrsfilmer de sett från vilda västern. Det var en präriens son som anträt deras tröskel. Han var dock förtegen om sitt förflutna i Alaska. Det var svårt att locka fram något. Det märktes väl att därinne fanns en hjärtats tysta saga, som ej fördes till torgs för världen, om livet i guldgrävarlägren i Alaska. Men något kunde man dock ibland plocka fram. Han berättade en gång, att då han och kamraten en kväll komma fram till sin koja, hade en björnhona gått dit in och framfött sina ungar. De måste på grund därav uppsöka en hydda ett stycke därifrån. En morgon 3-4 dagar senare passerade björnhonan förbi deras nya hydda, stannade framför dörren några ögonblick väl för att tacka för lägret, varvid hon även uppvisade två välskapta björnungar. Då vintern kom här, blev det svårare för Lars med logiet. Sommartid låg han väl i hölador men där blev för kallt under kulna vinternätter. En vinter inredde han i Falun en gammal busskaross till bostad åt sig. Det var väl ej så stor skillnad på temperaturen ute eller inne, men han övervintrade dock och när våren kom och göken gol, drog även Lars med sång och strängospel här igenom byn på väg upp mot

Nås. Och han tog då alltid tillfället i akt att en natt vila ut i sin säng på höskullen. Den stod där i flera år och gick hos småpojarna under namnet Fäktar Lasses säng. Samma var förhållandet en påföljande vinter i berget ovanför byn Bomsarvet inom Borlänge stadsområde. En bybo där skänkte honom en plåtkamin, med vilken han skulle uppvärma en gammal fallfärdig skogskoja i skogen ovanför byn. Men det tarvades ved att elda med och någon sådan kunde Lars på grund av ålder och snöhinder inte frambringa. Det gavs rapport om honom till socialvården i Borlänge och de var ditupp och hämtade honom, vad jag förmodar för vidare transport till hemkommun. Då de anlände till hans koja frågade de honom, om han inte frusit och farit illa ? Men Lars svarade bara: "Har ni hört några nödrop ?" Därmed tappade jag kontakten med den utstyrda musikanten, som 2-3 gånger på somrarna med strängospel och sång drog genom byn med en flock småpojkar som uppvaktning. Några år därefter läste jag i en tidning, att de funnit honom död i en snödriva i Nås. Så blev slutet för den en gång så kärke Nåsyinglingen, som i unga dagar trotsade Atlantens vågor och hamnade i Alaskas otillgängliga berg och skogar för att söka guldet som han aldrig fann. Men vi får väl hoppas, att den Gud han talade om, som han fann därute i ödemarken och som även gjorde honom sällskap på vägen mellan Nås och Falun, att han även närvar vid drivans rand, där Fäktar Lars låg, då han lämnade den här världen.

..intet är oss främmande..

FALUNBÄCKS BYGGGAR

Tel. 0281-30172

Efter ett tips från **Skans Torsten** har vi tagit fram ett protokoll från 1948 då beslut om en hembygdsförening togs.

Den 18 juli 1948 måste betecknas som en märkesdag i Nås. Den dagen invigdes nämligen sockenfanan i församlingens kyrka inför en i förhållande till det högst ogynnsamma vädret synnerligen talrik samling nåsbor från både när och fjärran. Sedan läroverksadjunkten Gabriel Jonsson, bosatt och tjänstgörande i Stockholm men 100 %-tig nåsbo, på ett oefterlikneligt sättskildrat Nås sockens historia, alltifrån den tid, då saga och sägen övergår att bli dokumenterad historia, och fram till våra dagar, förrättades faninvigningen av landsantikvarien Svante Svärdström i Falun. Hans innehållsrika tal formade sig till en varm hyllning till bygdens rika kulturarv och en lika varm maning till bygdens befolkning att vårda och värda det fäderneärvda. Högtidligheten i kyrkan blev en hembygdens stora högtid, och sent kommer den att glömmas. Vid den omedelbart därefter följande samlingen i Storängen erinrade landsantikvarien åter med några manande ord om vikten av att väl taga vara på och akta högt och kärt, vad till ens hembygd hör. Och då hände ännu något mera, som gör den 18 juli 1948 till en märkesdag i socknens historia, enkannerligen dess hembygdshistoria. Då församlingens kyrkoherde avtackade alla, som medverkat vid faninvigningen och för anskaffandet av en sockenfana, lät han sina ord mynna ut i en appell till bildande av en Nås hembygdsförening. Denna appell rönste livlig anslutning, i det att omedelbart 47 personer tecknade sig såsom villiga att ingå som medlemmar i föreningen. Det bestämdes att ett konstituerande sammanträde skulle utlysas, och till sammankallande utsågs kyrkoherde Elis Heimgård.

Protokoll fört vid konstituerande sammanträde för bildande av en Nås hembygdsförening, vilket sammanträde hölls i sockenstugan den 23 okt. 1948.

§ 1

De närvarande, vilkas antal uppgick till omkring 15 personer, hälsades välkomna av kyrkoherde Elis Heimgård, vilken även med några ord erinrade om upptakten till startandet av en hembygdsförening i samband med invigningen av sockenfanan den 18 juli 1948. De närvarande beslöto så enhälligt bildandet av en Nås hembygdsförening.

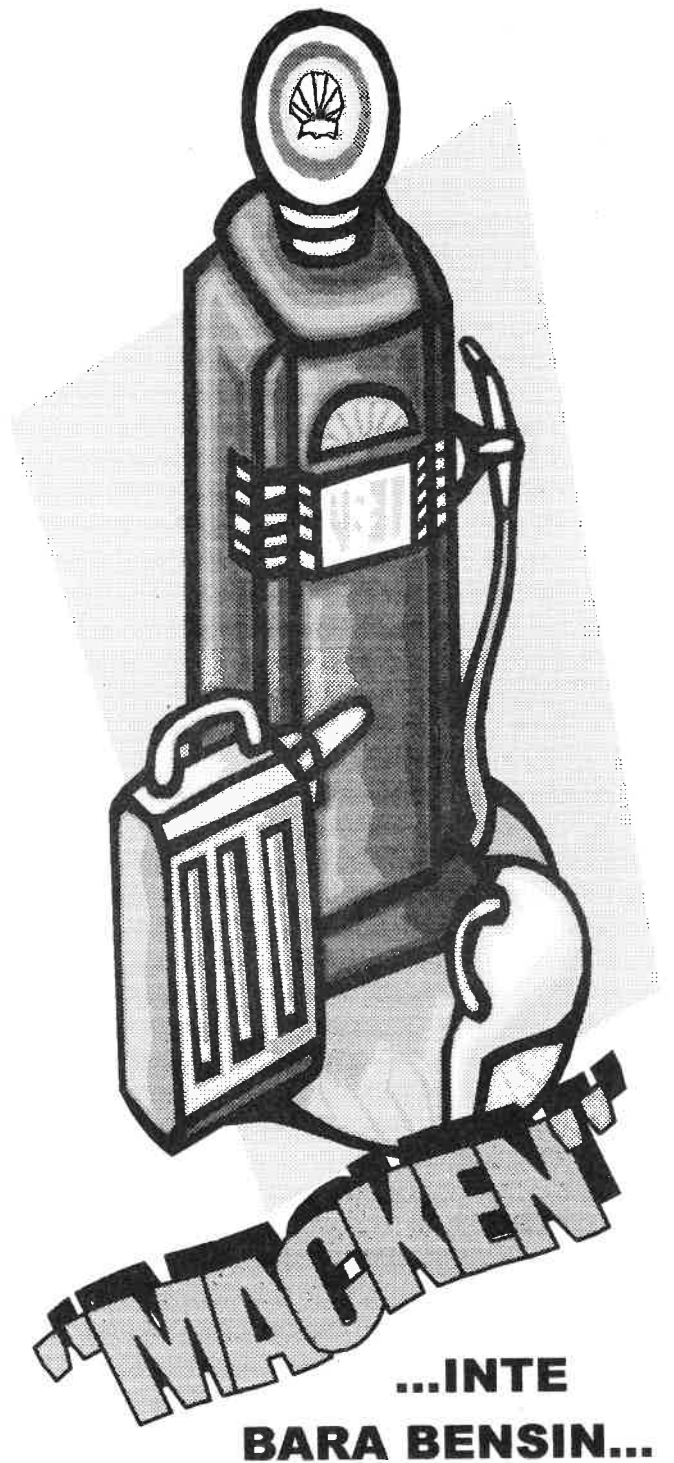
§ 2

Till interimstyrelse, med uppdrag framför allt att utarbeta stadgar för föreningen, utsågs landsfiskal Erik Rooth, handlanden Gunnar Tysk och kyrkoherde Elis Heimgård, med den sistnämnde som sammankallande.

§ 3

Att justera dagens protokoll utsågs kyrkoadjunkten Manfred Nyberg och handlanden Gunnar Tysk.

*Vid protokollet
Elis Heimgård.*

**ALLT I LIVS,
POST, SPEL, VIDEO,
M.M.M.M.**

**Shell Nås
Tel. 0281-302 19**

E N BILRESA 1922.

Ur Anna Liljegrens minnen, återberättade av sonen John.

Ett brobygge i Mariannelund och en väg i Gränna i Småland gav dåligt resultat. Vinsten på byggena skulle enligt avtal delas lika mellan pappa och hans kompanjon, ingenjör Granath i Spånga. Pappa reste till Stockholm för att få ut sin andel, Granath hade inga pengar utan erbjöd honom sin bil i ersättning. Efter den uppgörelsen var det slut med kompanjonskapet. Pappa drev sedan alla byggen i egen regi. Men bilen måste hem till Nås. Pappa ringde därför hem och bad Ragnar, min yngre bror, som nyss tagit körkort, att resa till Stockholm för att köra hem bilen. Resan skildras i ett brev daterat den 14 nov. 1922.

Herr Ingenjör M. Granath, Stockholm.

Får först omtala att jag är hemma och att det var en sabla sjuks hit. Det gick bra tills vi nästan kom fram till Krylbo, men där var det stopp. En skruf hade lossnat och hindrade konan att fungera, så vi blef boxerade till Avesta, till en verkstad och fick ligga där i två nätter. Så resan hem, med reparation och allt gick på 214:- kr. och tog tre dagars tid. Så måste det bli nytt läder i konan, så nu är bilen hos Täpp Pär. Vad det kostar vet jag ej,...

Vänligen J.G. Liljegren, Nås.

(Konan=kopplingen, läderkoppling) En tåg-biljett Stockholm-Nås kostade då 23.70.

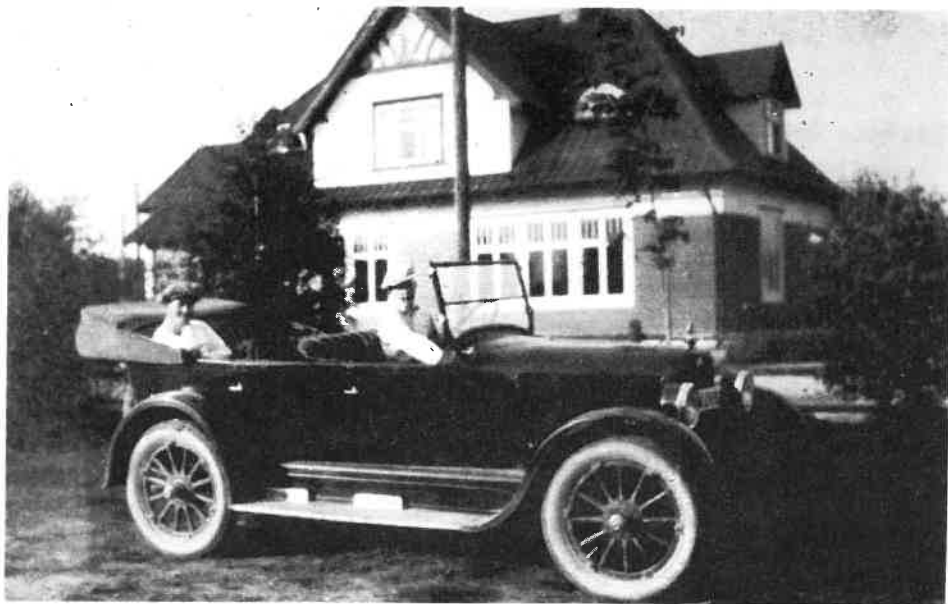
Brev med begäran om registrering.

Nås den 18/11 1922

Landskanslisten Herr Th. Thelander, Falun.

Härmed får jag vördsamt anhålla att Herr Thelander är bra och ombesörjer att, enligt medföljande besiktningssinstrument, få den av mig inköpta bilen inregistrerad i detta län och blir alltså utstruken från Stockholms län. Till bilen finnes ej mer än en brukbar resefring. Om det skulle dröja innan bilen blir inregistrerad får jag väl köra med det nummer och namn den nu har, eller skall jag använda profskylt? Beder om upplysning därom omgående. Med all högaktning, J.G.Liljegren, Nås.

Bilen en Crossly som jag tror den hette, blev då den första taxin i Nås, och vi satte upp en ny skylt på balkongen mot stationen med texten; **"Rum för resande, Café och Bilstation, tel 26."** Året därpå köpte vi en ny Buick av Mas-Olle, han tog Crosslyn i byte och den gick sedan som taxi i Falun en tid.

Vår andra bil en Buick, med Ragnar som chaufför.

*****
 * I min tidiga ungdom slädde den gode hedersmannen *
 * Håkas Erik och hans hustru Tuppens Anna, en bit *
 * nedanför våran stuga och en bit öster om vårat. De hade *
 * sitt fäbodställe vid Morbua, varifrån de gick till Häst- *
 * berget och slädde dessa "tjegar" (slogar) som Bergsla- *
 * get rådde om. Det var en sevärdhet när de slått och tagit *
 * ihop höet, det var så väl slaget att en frisör inte skulle ha *
 * behövt skämmas över resultatet om det gällt ett huvud. *
 * Fast jag var så ung var jag oerhört imponerad av *
 * resultatet. Det var också en fröjd att gå förbi deras *
 * fäbod, när det var nyslaget, deras slätterkunnighet var *
 * fulländad. *
 * Gästgivar- Erik. *
 *****

Från **Nils Erik Jons** har vi bl.a. fått en förteckning, upptecknad av Kultur-nämnden 1957, om fåbodställen som funnits och finns i Nås.

Nils Erik har också lovat att i fortsättningen, med ensamrätt för "Nåsvargen", komma med en beskrivning om ägare till stugor i förutvarande och befintliga fåbodar. Med början i detta nummer med den nordligaste av Nås fåbodar, Gräsbergets fåbod.

Fåbodställe, Antal Lindor el. Vallar (till-
hört by i huvudsak).

Gräsberget	20 st	Borgbyarna)
Drafsberget	17 "	Sveden o Hjulbäck)
Gubbsholm	1 "	Nederborg)
Borgbua	15 "	Nederborg o Hjulbäck)
Inkl. Styggbäcken o. Hjuibäcksbua		"
Vinberget	29 "	Skansbacken
Hästa	11 "	Skansbacken
Ölvarberget	6 "	Haga
Tvärbackslindor	4 "	Heden Tyna
Knösen	7 "	Heden Tyna
Håbrona	5 "	Heden Malmsta
Styggerberget	1 "	Tyna
Loråsen	5 "	Tyna Malmsta
Nylindor	3 "	Heden Tyna
Samuels Buor	10 "	Skansbacken Storbyn
Inkl. Brobua		"
Klackbuor	12 "	Skansbacken Storbyn
Sälriset	18 "	Malmsta Heden Tyna Orsala
Lokhälet	4 "	Orsala
Kyor	3 "	Nässjör
Gammelbua	7 "	Utankyrka Sveden
Nybua	11 "	Utankyrka Sveden
Morbua	24 "	Borgbyarna, Sveden
Olsberget	9 "	Skansbacken
Hästberget	14 "	Utankyrka, Sveden, Hjulbäck
Hagbuor	3 "	Haga
Sälberget	5 "	Borgbyarna
Östanberget	1 "	Lindesnäs
Havsskinberget	9 "	Lindesnäs, Skansbacken
Knästen	6 "	Heden, Tyna
Moråsen	6 "	Nässjö, Skansbacken
Långsjöberget	8 "	Nässjö Mellanborg
Gullarberget	7 "	Mellanborg, Överborg
Skylbua	5 "	Lindesnäs
Galberget	6 "	Lindesnäs
Sultenberget	1 "	Orsala

Kerstin 5 år, ser genom fönstret brev-bäraren komma och säger till sin mam-ma; "honom känner jag, han har talat med mig" Jasså, säger mamman, vad sa han till dej då? Ge fan i cykeln!

Fåbodar inom NÅS socken

Inom Nås skall ha funnits minst 290 fåbodställen (fåbodvallar eller lindor) fördelade på 37 olika platser, i regel högt belägna i någon bergslutning eller också mot någon sjökant. Platser med gammal raserad bebyggelse kan också vara Finnställen Svedjebruk eller Ödetorp. Finnställen var som regel på andra sidan finnå, som sträcker sig från Järna rå bakom Furuberget och mot Långsjöberget och mot Säfs rå i södra änden av sjön Narsen. (gäller västra Finnmarken). Östra Finnmarken finnå sträckte sig från Floda rå norr om Lövsjön och sydväst mot Säfs rå söder om Sultenberget. Fåbodarna som tillhörde Nås fanns alltså utanför dessa områdens rågångar.

Fåbodarna var den plats dit man på försommaren transporterade sig med Kritterna (djuren som tillhörde bondehemmanet) till skogen där sedan djuren fick gå lösa (gå på löta, eller gå på vall) och tillskaffa sig föda under sommaren för att sedan återvända när skörden var bärgad och lagrad, från mitten eller senare hälften av augusti månad. Varje by hade i regel anknötning till en egen Fåbodvall eller flera närliggande byar hade gemensamma fåbodvallar, vissa byar kunde ha fåbod på flera platser genom att betet ej räckte till på ett ställe under hela sommaren.

N-E J

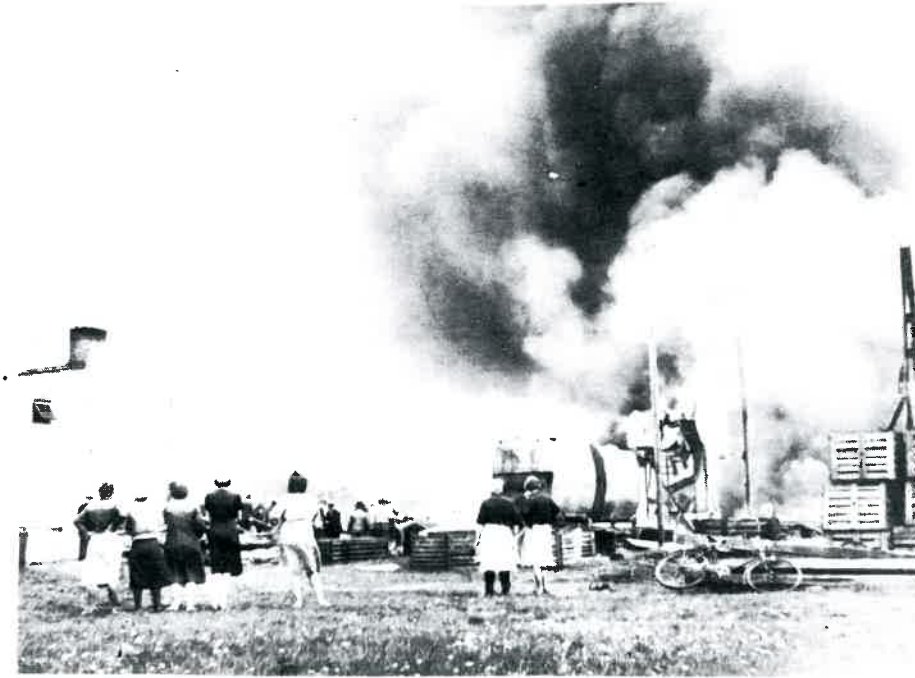
Höbärgning med hävlör.

Fr. v. Jont Erik, tre okända, Israels Jons Karin, Israels Jons Lars, Israels Jons Erik och Jont Erik d.y.
Foto fr. Nils Erik Jons

**Snesar i Nederborg 1941.
I bakgrunden Järknippan.
Foto från Ann-Gret (Lindgren) Lund.**

Tjärfabriken i Heden

var igång under första halvan av 1940-talet och där arbetades dygnet runt i tre skift. Kortet är taget ett par år in på -40-talet då det av någon anledning tog eld i stubblagret. Och tjärstubbarna förorsakade naturligtvis en intensiv rökutveckling, som i sin tur lockade en del åskådare. På deras bakstycken kan man tydligt se fr.v. Täppjons Elna, Hulda Olsson, Märta Larsson, Bergqvist-Anna, Täppases Edit, Judit Olsén och Karin Netzell.

Esbjörs Rune.

Foto Bojan Lärssons arkiv

...DET ÄR INTE BARA HÖJDMÄSSIGT SOM VI LIGGER PÅ TOPP...

Välkommen till vårt dukade bord för att upptäcka fler höjdpunkter !!

**SKANSBACKENS
PENSIONAT**

TEL. 0281-30055 FAX 070-0281-30700

"I går" är en dag som man använt och inte går att bruka igen.

Då moster Grete va frå, fem år, satt ho utå cökksbolå mä fasmus glasögöör på näs-tippen o bibla främmave sä o sa, alléns gravällvarlen: "Je skå läs ett kapitell ur Mattës jellivelium !"

Nell Lasse

..I DALA-JÄRNA..

..HITTAR DU..

..BADE TORN OCH MODE..

BÖSSFALLS EFTR AB
DAM - BARN - HERR
DALA-JÄRNA - 0281-200 07

BARNDOMSMINNEN FRÅN SVEDENS GÅRD.

Från Helena Norin (Nilsson) ORSA

Om jag vore författare, så skulle jag skriva en bok om den ljuvliga barndomen, som min tvillingssyster Christina, mina tvillingbröder Bernt och Curt och jag hade på Svedens gård i Nås.

Vi bodde i rättaregården med det fina loftet med klockstapeln. Närmaste granne var den lilla stugan, där mjölkerskan bodde. Vi hade vårt hönshus och grisstian en liten bit bort. Där låg också Kistis stuga. Intill fanns också ett magasin, som varit Nås första handelsbod och stora ladugården med cirka 60 kor och stallet med 7 hästar i.

Jag skulle skriva om alla de vuxna, som vi hade stor tilltro till och kände mycken värme och trygghet hos. Jag tänker naturligtvis i första hand på våra kära föräldrar, Jacob och Märta, men även på alla kära grannar och de anställda på lantbruket.

Rättaregården hade 2 rum och ett stort kök. Under 1946 fick vi bo i smedsbostaden, under tiden, som vi fick vatten och avlopp indraget.

Mitt första minne härrör sig från tiden när vi bodde där. En dag regnade och åskade det, så att strömmen gick. Det var nog fram på kvällskvisten, ty det var mörkt i det lilla köket. Då kom det en gubbe in och satte sig på en stol innanför köksdörren. Det var gubben Käck och när ovädret var över, så gick han utan att ha sagt något. Jag minns, att det kändes litet kusligt vid detta tillfälle.

Den dagen vi flyttade tillbaka till rättaregården, körde Ernst Söderman flyttlasset. Christina var rädd för honom, ty han hade ett mycket speciellt skratt och hans träskor klappade när han gick i ladugården. Nu fick vi åka på kälken med flyttsakerna, och sen den dagen var inte heller Christina rädd för Ernst något mer. Han var ju, som alla andra, jättesnäll.

I snickarboden stod Karlström och arbetade. Han hade alltid fullt upp. Medan han arbetade visslade han på sitt speciella sätt. När vi fyllde 6 år, fick vi röda docksängar och dockbord, som han hade gjort. Han stora intresse var annars litteraturen.

Han låg, efter sin långa arbetsdag, till sent in på natten och läste. Detta intresse delade han med vår mamma. På den tiden skrev man sin signatur längst bak i boken från sockenbiblioteket, så visste man vem man kunde diskutera den lästa boken med. K stod för Karlström och M W för Märta Wiell. De första litterära diskussioner, som jag lyssnade till, var då mamma och Karlström pratade om sina nyss lästa böcker. Man kan än i dag träffa på böcker på Nås bibliotek med deras signatur i.

I smedjan, som var i samma hus som snickarverkstaden, var det olika smeder. Jag har inget minne från Gästgivare Olles tid, men kommer ihåg Enström, eftersom vi lekte med dottern Anita. Därefter kom familjen Öman, som hade 7 barn. De hade 2 pojkar, Kurt och Lennart, i vår ålder, så Christina och jag fick var sin kompis. De stannade endast några år och jag vet inte vart de tog vägen. Det skulle vara roligt att få kontakt med någon ur den familjen igen.

Bakom vårt hus hade vi jordkällaren. Där förvarade vi hela årsförbrukningen av potatis, konserverad mat, som mamma gjort, Höganäskrukor med lingonsylt och blåbärssylt, mjölk, filbunke och Järnadricka. En gång slog jag vad om att jag kunde hoppa från källartaket där det var som högst. Det gick bra första gången, men andra gången, svimmade jag av, men slog mig konstigt nog inte något.

Vid vår källare stod filverkstaden. Där jobbade Gästgivar Erik, Bror Karlsson, Alrikes Nils och Hedström, som var föreståndare. Dit gjorde vi oss också ärenden ibland och låg säkert i vägen. Jag kan emellertid inte minnas att vi någonsin blev bortförsta vare sig där eller när vi gick till alla, som arbetade på gården. Vi hade de

bästa praoplatser man kan tänka sig!

I Kistis stuga bodde Kisti, som var moster till stalldrängen Bons Anders' barn. Kisti var nästan blind. En gång fick pappa hjälpa henne när hon inte hittat hem till sin lilla stuga.

Jag och Christina utanför vårt hem på Svedens gård, 1946. I bakgrunden ser man mjölkerskans bostad

Jag skulle skriva om alla lekkamraterna.

Vår förste lekkamrat var Slampens Åke. Han var mycket blyg till att börja med. När han kom, så frågade han alltid om kullor var inne, och så ville han, att vi skulle springa runt stugan! När vi var små och behövde hjälp vid våra toalettbesök (utedass), så skickade vi in honom för att hämta mamma. Då sa han: "Nu ska du komma för nu är kullor färdiga" På kvällarna kunde vi vara många barn i olika åldrar och vi lekte kurragömma. Det bästa gömstället var nog de små båsen i vagnslidret, som egentligen skulle användas som förvaring av arbetarnas spadar mm.

Jag skulle skriva om de långa, heta somrarna.

Mamma stod alltid inne i köket vid vedspisen och lagade mat till sin stora familj. Köket låg i söder, så hon hade rullgardinen nerdragen och där surrade flugorna. Innan vi satt oss och åt fick vi slå ihjäl flugorna, som vi fick 1 öre per st. för. Man kunde faktiskt förtjäna en hel krona en het somrardag

Vi fick även hjälpa till med att köra in och plocka in veden i vedboden. Vi var mycket noga med, att ha fina vedstaplar och det var så roligt, att se, att de blev kortare och kortare ju närmare dörren vedstaplarna kom. Vi fick 30 kr var av pappa för jobbet.

När klockan blev tre, fick vi cykla ut till åkern med kaffe åt pappa, så fick vi fika själva också. Jag glömmer aldrig den härliga känslan att sitta där och fika och andas in doften av nyslaget hö. Pappa körde släpräfsan med Max eller Blenda vid skaklarna. När vi blev äldre fick vi räfsa under hässjorna, men vi fick mycket hjälp av Måns Lars och August Örn. Det jobbet varade i tre dagar och sedan åkte vi till faster Kerstin i Dyltabruk och vilade ut en vecka med många blåsor i händerna. När höet skulle köras in, så skötte pappa höhissen i den stora ladan. Det kunde hända, att vi fick åka hiss något lass. Jag glömmer aldrig det speciella ljudet från höhissen.

Jag skulle skriva om när vi föste in korna.

Då gick vi till lilla kullen och skalade av vidjor, som vi sedan använde när vi hjälpte till att fösa in korna för kvällsmjölkingen! Då skulle ju korna

över stora landsvägen och det kunde hända, att vi fick stoppa någon A-bilist! Vi köpte 5 liter mjölk varje dag för 50 öre litern. Mamma satte alltid krukorna vid brunnen i en balja med vatten för kylning. En gång stod det en balja med näsdukar bredvid. Då tog vi näsdukarna och la i mjölkkruckorna, men mamma blev ändå inte arg. Efter kylningen satte vi mjölken i jordkällaren eller satte filbunke på den. Vi åt filbunke varje kväll.

Jag skulle skriva om, att vi var uppe så länge på kvällarna, så mamma klagade för fru Molin, som svarade: "Å fru Nilsson, inte ska man klanka på vaken ungdom!" Då fortsatte vi att lägga oss sent. På somrarna var vi ute och lekte så länge vi orkade. En kväll satt Helmer Frid, som då var i 20-årsåldern och bodde på andra sidan landsvägen, och tittade på oss. När klockan var tio på kvällen, reste han sig från köksbordet och sa: "Jag trodde att jag kunde vänta ut Jakobs kullor, men nu orkar inte jag sitta uppe längre, så nu går jag och lägger mig!"

Jag skulle skriva om när vi stod vi landsvägen och skrev upp bilnumren på alla bilar, som körde förbi. Det var ju riktigt häftigt när det kom en A-bilist.

På kvällskvisten kunde vi ligga i syrenhäcken vid kontoret och "Dra rått". Det gick till så, att vi la

en plånbok, som var försedd med snöre, på landsvägen. Den tuffaste fick ligga gömd bakom den närmaste häcken och hålla i snöret, som man skulle dra in, när någon stannade för att ta upp plånboken. Vi andra låg bakom nästa syrenhäck, som var som en berså. En dag kom självaste kyrkoherde Heimgård cyklande

med sina sommarkonfirmander. Han stannade, böjde sig ner och Anita drog i snöret. "Vad var det", hörde vi Präst-Britta fråga. "Det var några pojkar, som ville skoja med oss", sa snälle Heimgård. "Vi är inga pojkar", ropade Anna-Britta så högt hon kunde och så var vi avslöjade!

När hösten kom brukade vi springa och hartsa på fönstren. Det roligast var ju när snälla grannar kom ut och jagade oss. En gång sprang jag rakt emot en taggtråd, så jag fick ärr på magen. En annan gång jagade Lill-Vicke oss runt stallet.

Feriearbete 1954. Jag sitter på vedlasset. Curt, Gunnar Jonsson och Bernt sitter framför veden och Christina på vedhögen som vi sedan körde in i vedboden.

Nåsmålskryset nr 4.

Här kommer mer ord på nåsmål. Försök lista ut vad de betyder på svenska, ringa in och skicka Ditt svar till:
Nåll Lassé Närsjövägen 6 780 53 NÅS senast 1:a november 2001! Pris till den/de som fått mest rätt!

1.	ansôs	1. Ansols; motsols X. Annat sätt 2. Anns	
2.	blåhatt	1. Blåklocka, <i>Campánula persicifolia</i> ; <i>C. rotundifolia</i> X. Blåbär, <i>Vaccinium myrtillus</i> 2. Björnbär, <i>Rubus fruticosus</i>	
3.	elmôrccê	1. Fikon; <i>Ficus carica fructus</i> X. Mjölkört, <i>Chamænarion angustifolium</i> , <i>Epilobium a.</i> 2. Slocknad eld	
4.	ikksná	1. Liten yxa X. Tillyxad 2. Yxnad; brunstig [get, ko el. tacka]	
5.	jolôpplêshakk[â]	1. Hacka att gräva potatis med X. Potatismos; mosad potatis 2. Potatisskal	
6.	makklå	1. Sätta mask på krok X. Mixtra; knåpa; pilla; greja 2. Slå sig	
7.	minndâ	1. Mynda; backa m roddbåt X. Prata sluddrigt 2. Harmacynt	
8.	dânntâ	1. Göra sitt tarv; bajsja X. Slå någon 2. Missunna; missunnsamt klandra	
9.	däll	1. Dal; ravin X. Högljudd 2. Lugn; behaglig	
10.	gîiggstupp	1. Matvrak X. Gluggstopp; tygrasa el träplugg att stoppa i glugg 2. Elaking	
11.	gnesuggâ	1. Kvinna som springer i gårdarna m. skvaller X. Otåligt barn 2. Putsholt; redskap av trä att putsa sulkant o sömmar på sko	
12.	cimmâ	1. Tjoa och skräna X. Ringa i kyrkklockorna 2. Hoppa; skutta	
13.	osör	1. Ej söderut X. Os; rök 2. Ogräs	q = sje- ljudet, 'tjockt' c = tje- ljudet t = 'tjockt' l

Inskickat av:

namn .....

adress .....

postadress.....

Här är svaren på kryss nr. 3. Man säger mig att det var ännu svårare än förra krysset. Trots det är det mer rätt hos fler nu än tidigare. Dessutom är det fler som lämnat in svar, vilket är mycket glädjande. Men jag tar gärna emot ännu fler svar!

1. **mahu**
 1-Göten
 X-Senfridig, långsam
 2-Frensig-krossad
2. **hullu**
 1-VälRedd, kompuleri, tjock
 X-Fregig
 2-Vråttfåendet-tjabbig
3. **fulllåd**
 1-Låne-sig-driake-sprit
 X-Barnad
 2-Fulllåd, helt utbidad
4. **ecå**
 1-Eka, flutbomad roddbat
 X-Uttryck-för-tallichet
 2-Handredskap-vid-taktiska-vinterid
5. **drösmjöt**
 1-Främyt
 X-Fullkornmjöl, mjöl av tröskad, orensad säd
 2-Forkad-koedryg-maten till-påsar-som-ocmont
6. **ärttä**
 1-Ärt
 X-Ätta
 2-Värta
7. **asrnénnté**
 1-Hattikande-växt-asrinit-Dreves-Fisimenthus
 X-As, usling, kråk
 2-Motsvarande-regemente-med-gammaldags-terminologi
8. **glannská**
 1-Polera, göra blankt o slätt
 X-Bj-sar
 2-Övre-rotig-grinns
9. **bigg**
 1-Steer
 X-Korn, Hordann (sädsslag)
 2-Havre-Avöna-sätere (sädsslag)
10. **iföi**
 1-Möda-bevär
 X-Toppa-tipp-dryck
 2-I föi, m föi, draktigt sto
11. **ceså**
 1-Härtest
 X-Springa omkring
 2-Fjask
- c = tje- ljudet
 q = se- ljudet, tjockt
 t = tjockt l

12. **qesslör**
 1-Skriåker
 X-Ryggbrinnsle
 2-Slänger i st. f. grind
13. **phisstrå**
 1-Vissla
 X-Klister
 2-Väke

Qesslör, phisstrå och bigg verkar vara de ord som vället mest besvär denna gång. Alla är de ord som knappt används mera. **Qesslör** kan man se i staket eller i någon enstaka rögåt ibland. **Bigg** är ett urgammat namn för sädsslaget korn, på danska heter det *bygg*, likaså i en del norska mål. **Hullu** kan översättas på svenska med *hullig* och när man blivit det, kanske man även blir *mahu*. Skämtsam kan man säga att någon är *fulllåd* i konsten att göra odygd, (ett riktigt *asrnénnté*) suppa sig full eller något, men betydelsen är att man lärt sig något till fullo. I en *ecå* kan man ro hem *drösmjöt*, kanske av *bigg*, och även en och annan *ärttä*. **Glannskå** kan *qesslör* bli efter att ha blivit väl brukade. Ett sto kan var *iföi* så hon vill inte *ceså* så mycket. Man kan få lov att *phisstrå* på henne för att få henne att komma. **Phisstrå** gör man utan melodi, medan *gvislå*, *gvisxlå* är att vissla en melodi.

Så här fördelar sig rätt rätt denna gång:
 11 rätt: **Ö** Annå Olsson, Sandviken; **M**accis Birrtjer Olsson, Vansbro;
 Manñnusés Annå Emreisson, Malung.
 10 rätt: Matsbakk el. Hag Përs Greta Persson, Fredriksberg; Manñnusés Kari Sivertsson, Orsala; Jovén, Israëls Élisa Johansson, Täpp Isak Persson m. fl. Röd II Söderåsen; Karl Bergsten, Vansbro; Bötje Hultgren, Järna; Lilimor Sandström, Finnön.
 9 rätt: Jässpërs Mårtgit, Övertorg; Arnalds Iren Gustafsson, Falun; Jont Lars, Hjärpholn.
 8 rätt: Ing-Britt Bergsten, Vansbro; Israëls Mårtgitt ö Blom Svänn, Nedertorg.
 7 rätt: Gertrud Eriksson, Snöbyn.

Tack alla som skickat in och grattis till de som hade 11 rätt! Vinnarna får var sitt exemplar av Mormors Pitté.
 13 rätt närmar sig.....

Christina kunde inte springa så fort, så han fick tag i henne och ruskade om henne. Det var sista gången vi spelade hartsfiol.

Våra katter kunde också gömma sina kattungar väl. Vi hittade kattungar på såväl stallskullen som ladugårdskullen. Det var två ladugårdskatter, som så småningom blev så tama så att de flyttade hem till oss. Då födde en katt ungarna hemma och så struntade hon i dem. Det gick så många dagar, så att pappa la dem i en mjölpåse och skulle gå iväg med dem, men då kom kattmamma hem och ungarna fick leva.

Jag skulle skriva om den gången när mamma, som inte direkt var någon sömmerska, ändock sydde klänningar i kräpp åt såväl Christina och mig som tre kompisar. Så fick vi åka taxi till Anita Bergens 10-årskalas på Hagaborg.

På loftet hade vi vår lekstuga. Där spelade vi teater och tog inträde, lekte med dockorna tills vi var 13 år, eller klädde ut oss till "unga kullor" i långa fina kläder och gick sedan ner och satte oss i trädgårdsmöblerna och låtsades att vi åkte taxi till någon ball!

Jag skulle skriva om de gånger mamma bredde smörgåsar och vi vände upp och ner på ett bord, så fick vi fyra barn sitta i var sitt hörn vid bordsbenen och äta matsäcken. Vi låtsades att vi satt i en båt på det stora havet.

Jag skulle skriva om vintrarna, som alltid var mycket snörika och kalla. Då åkte vi skidor i Hjärphols backen eller längd i hagen. Bernt ordnade till och med Svedens mästerskap i längd. Om jag inte missminner mig, så vann Anita Svensson från Finnön! Vi var mycket avundsjuka på hennes första pris, en liten röd Kalle Anka.

Det kunde även hända, att vi fick åka ut på slädtur med någon av hästarna.

Ibland kunde det faktiskt hända, att pojkarna kom i slagsmål med kompisarna. Då var småsysterarna bra att ha. En gång ställde Curt ut Christina och mig som barriärer och så sprang han och gömde sig bakom oss. Då sa Martin Lundvall: "Är du så feg, så du gömmer dig bakom småkullor?"

Jag skulle naturligtvis skriva om de härliga jularna. Kvällen innan julafton var det alltid stökigt i Nilssons kök när alla, utom mamma, gick och la sig. Hon var alltid uppe till kl. två och lyssnade på "Endast mamma är vaken". När vi kom upp på julaftonens morgon var det jättestarkt i köket. Julduken, som mamma ritat och sytt, låg på det runda bordet och vid varje plats brann ett julgransljus i var sin liten ljusstake. Vi fick sockerkaka med

glasyr och strössel på och därefter fick vi varsin jultidning, som vi läste när vi kröp ner i sängvärmen en stund till.

Mitt på dagen doppade vi i grytan. Då fick vi smaka på all den goda maten, som grisen givit oss. Ingegerd på Gärdet hade varit hos oss i tre dagar och hjälpt mamma med all slakt. Vi fick också hjälpa till, men Christina tyckte det var roligare att blåsa i tarmarna än att stoppa dem med korvsmet. Jag tyckte bäst om mammas goda leverpastej.

På kvällen kom tomtarna. Ja det var faktiskt alltid två. Pojkarna fick aldrig se tomtarna, ty de var alltid till höns huset just då och gav hönsen mat. Jag tyckte det var konstigt, att de skulle gå till hönsen just på julafton. Jag kan inte minnas, att de gjorde det någon annan kväll!

Jag skulle skriva om när pappa kom in från höns huset då skulle vi alltid gissa hur många ägg han hade i korgen. Då sa han: "Bulta, bulta, bulta bock, hur många horn sätter bocken upp? Fem du sa, fel det var. Bulta, bulta, bulta bock, hur många horn sätter bocken upp? Sju du sa, rätt det var!"

Pappa satt ofta vid sitt stora skrivbord i stora rummet och räknade ut lönerna till de anställda på lantbruket. Så kom de och hämtade sina kuvert. Då frågade vi alltid mamma, om vi fick bjuda August Örn på kaffe. Det fick vi förstås och han tyckte alltid, att vi kokade så gott kaffe!

Förvaltare på Svedens gård var Dockberg och sedan Carlsson. När förvaltare Dockberg gick i pension var det stor auktion. Varje jul hade fru Carlsson julfest för alla barn på gården. Då fick vi alla hattar, som hon gjort i kräppapper. Dessa sparade vi i flera år. Till midsommar ordnade hon med majstångsresning och lekar i kohagen, men då var det inte några kor där, men jag lyckades förstås att trampa rakt i en kosmocka med mina nya sandaler. Snälla grannflickan Barbro hjälpte mig att tvätta bort det.

Jag skulle skriva om kära besök, som jag minns med glädje. Det var när det drog ihop sig till älgjakt. Då kom alltid Byns Lars, som var i samma jaktlag som pappa. En kvart senare kom tvillingbrodern Erik. Han sa alltid: "Ja je förstå att hä va jen du va!"

Så kröp jag upp i pappas knä och lyssnade på de bästa berättare man tänka sig

Jag skulle berätta om Tant Stina, Stina Bjelke, som var som en mormor för oss. Vi gick ofta till henne och hälsade på. Då spelade vi fia och hon berättade många gånger om när hon var vallkulla i Morbua den 27 juli 1896 när Jerusalemsfararna åkte. Hon var jätterädd, ty det åskade och haglade, så hon sprang, endast 12 år gammal, till närmaste bua för att få sällskap. Ladugården, som nu står på Ingmarsgården, är den ladugården, som var i Morbua då. Tant Stina var ofta barnvakt hos oss när pappa och mamma var bortbjudna. Hon hade en mycket speciell humor och var jättesnäll.

Jag önskar, att alla barn skulle få uppleva en sån här fin barndom som vi hade. Jag har i alla fall förökt ge mina egna söner det här i Näsgårdarna i Orsa.

Ja om allt detta och litet därtill skulle jag skriva, men nu är jag ju ingen författare, så det blir ingen bok.

Linberedning, från ett karnevalståg på 1940-talet. Här ser vi bl.a. Olars Lars och Birgitta, Hilma Jernberg, Ellen Hemming, Gummas Kari (Karin Fröjd) Gummas Anna, Byns Ingeborg, Byns Bengt och Fäktarns Kari (Karin Rimberg).

Foto fr. Hed Gunnar.

Några minnen från den sista kolkörningen med häst i Nås 1950.

Nedtecknade av Hed Gunnar.

Vintern 1950, jag var då 15 år, fick jag erbjudande av Matses Axel att tillsammans med hans far, Matses Olov köra ut sex milor som han kolat på hösten 1949 norr om Gräsberget. Eftersom hästkörning var det bästa arbete jag visste behövdes ingen lång betänketid att anta erbjudandet. Då kolmottagningen upphört vid Nås station fick vi lov att fylla en vagn i veckan. Det skedde fredagar. För att fylla den behövdes ca 20 fulla kolskrindor. Kolskrindorna hade lånats ihop över hela Nås. Olov och jag bodde i deras fäbodstuga i Gräsberget. Vi steg upp vid femtiden på morgonen för att utfodra hästarna, elda, laga mat och göra matsäck. Vi startade vid halv sjutiden och när vi kom till kolningen var två kolskrindor fatade, dvs lastade, det var bara att byta. För det mesta klarade Matses Axel av att fata klart två skrindor till när vi vid middagstiden kom åter till kolningen, för byte av skrindor och ny resa till Mellanborg där rader av fyllda och tomma kolskrindor stod. Detta pågick månd. - torsd. Fredagen en vända sedan fyllning av vagnen. Därefter återfärd till Gräsberget för en vända på lördagen. Vid sextiden om kvällarna var arbetsdagen slut, då vidtog eldning, matlagning och vid niotiden ge hästarna nattfoder. Matses Axel bodde i kolkojan vid kolningen. En otäck olyckshändelse inträffade under arbete med vagnfyllningen. Uppkörsbryggan var i sådant skick att det inte var möjligt att köra upp på bryggan, istället användes en stor stenkrans som var uppsatt på bryggan, för att hissa upp kolskrindorna för tömning i vagnen. Kranen hade använts för lossning av kolkorgar från lastbil och stått oanvänd något år. Under en hissing av en kolskrinda rasade kranen och drog med sig Erik Palm, som då

hjälpste oss att fylla vagnen. Han skadades svårt, men repade sig sen under våren. Så något om vintervägen, en stor basväg som delades med timmerkörare, utom sista biten, 1-2 km som Olov och jag var ensamma om. Bland timmerkörarna minns jag Sus Kalle, (Karl Wilhelmson) och Lars Norgren båda från Borg samt några fler men jag minns inte vilka det var. Matses Olov hade en märr som hade en väldigt rask gång, så jag blev alltid efter. Vi hade ett vattenhål ovanför Snickårbackor, en brant nedförsbacke, där vi alltid vattnade hästarna. Den häst jag hade var väldigt dålig att hålla emot i medlut om han inte hade en häst före som var bra på det, och det var Matses Olovs märr. Han väntade alltid på mig tills jag vattnat. En gång råkade jag få Sus Kalle och Norgrens Lars mellan Olov och mig, dom kom från en sidoväg. Följden av detta blev att när jag kom till vattenhållet var dom borta, det blev en väldig färd nerför Snickårbackor, det gick i fullt trav, det var en spännande färd innan jag var nere på åkern i Borg, men det slutade väl. Hur länge kolkörningen räckte minns jag inte, men det var ett bra tag, för det var stora milor med stort kolutbyte. Hur svart och sotigt detta arbete var förstår man, när det tog veckotal efter avslutad körning innan lördagskvällens nytvättade vitskjorta var någorlunda ren på krage och manschetter. Lönen för detta arbete var sju kronor per dag = 42 kronor veckan, för ca 12-15 timmars arbetsdag. När kolkörningen var slut fick jag arbete tillsammans med min far som var brobyggare åt vägförvaltningen. Det var vid Marsjön efter vägen till Närsen. Jag kanske skriver något om även detta hårda arbete någon gång framöver.

**Butiksnedläggning
Konsum Heden, 30-6
1965.**

Fr.v. Ser vi här de sista kunderna, Anders Netzell, Margot Rhodin, Elvy Olsson, Märta Larsson, Ingrid Erikson, Mari-
anne Eriksson samt förestån-
dare Milda Jansson.

(Konsum hade sin butik i det
nu rivningshotade "Jölslottet".)
Foto från Bojan Larssons arkiv.

**Bajer-Pers eller
Jungens i Malmsta.**

(nuv. ägare T. Halvarsson)

Fr,v, ser vi Per med hästen,
(då var det alltid viktigt att
hästen var med när man skul-
le ta kort) Pers fru Ingeborg,
deras barn Ivar och Ellen, sit-
tande Pers far Bajer Lasse.
Året okänt.

Foto Bojan Larssons arkiv.

Från Hed Gunnar kommer detta
klipp ur DD. "Arbetslaget vid Klackens
fåbodar under en paus sommaren 1933.
Fr. v. Lars Söderman Lindesnäs, Ar-
nold Wiklund, smeden Josef Olsson,
Erik Sandström Näs, Karl Welamsson
Närsen, (bakom Sandström) och Bajer
Erik Larsson Näs. Uppflugnen på vagnen
sitter en son till Welamsson."

En "Nåsvarg" i present glä-
der dina vänner, alltså gläd
dina vänner och gynna din
hembygdsförening !!!!!!!

TÄPP-PERS VERKSTAD

AV LENNART BLIXT VANSBRO

Eftersom jag förut nämnde Täpp Per och hans verkstad som värdig en egen spalt i denna tidning, har jag försökt rota fram åtminstone en del fakta om detta i Nås, med stor omnejd, mycket berömda företag.

Täpp Per hade från början en egen liten verkstad belägen i Nederborg ungefär där Fins Bertil numera har sitt hus. Dit kunde man gå med i stort sett vad som helst som behövde en reparation. Hans taxa, för inte allt för stora grejer, brukade vara 25 öre. Jag var fem år, hade en liten såg (inköpspris Åhlen & Holm tjugofem öre), vars blad hade gått av. Min morfar tog mej med till Täpp Per. Han kortade bågen, borrade hål, satte i en ny nit, kunde inte ta betalt upp till inköpspris, varför hela operationen blev helt gratis. Var görs sånt i dag ?? Han tillverkade även en del instrument åt apoteket, bl.a. för tablettillverkning.

Före statliga telefonens ankomst, var Täpp Per även ombud för Allmänna Telefon varvid han med hjälp av Gästgivar Olov Larsson cyklade runt mellan Malung och Björbo och monterade telefonapparater i kåkarna. På "fritiden" sålde han också radioapparater.

Senare kom Jöns Olov Olsson hemflyttande från USA och de båda slog sej ihop och **T.P. Larsson & Co Mekanisk verkstad** bildades. Man byggde nya verkstaden som stod klar 1922 och man började ta allt större jobb. En åkare Bång från finnmarken, såg fram emot att på ett lättare sätt kunna lossa sin lastbil, varvid Täpp Pers egen version av sidtippet uppfanns. Detta skapade tillverkning i större skala. Ett företag i Eskilstuna, som efter kriget köpte upp begagnade, amerikanska armélastbilar (Studebaker) för försäljning i Sverige, skickade upp bil på bil att utrustas med tippflak. Genom Norlings i Ludvika, hade man också nya Volvolastbilar för på byggnad av både flak och tipp. Även Bergslaget inköpte gamla krigsfordon bl.a. några stridsvagnar, som skulle byggas om och utrustas för snöplogning i skogarna. Också dessa kraftiga fordon körde stopp ibland, varvid man fick bege sig ut i vinterkylan och reparera på plats i skogarna. Hela tiden utfördes givetvis också på verkstaden reparationer av vanliga personbilar.

Från kontoret skötte Täpp Per också ortens "körkortsutbildning", som väl skilde sig något

från dagens. Det berättas om en aspirant som fick med ett körkort hem till sin bror, fast denne inte ens varit där. Ävenså gubben, som kör hundra meter ut till landsvägen och där hamnar i diket, blir ombedd se till att få upp bilen, medan Per går hem och skriver ut kortet. Senare, också från verkstadskontoret, tog Lissel över verksamheten med körkort, som då blev något strängare. Men det räckte med en runda kring kvarteret och kanske en sväng till Skansbacken för ett godkännande.

Som alla förstår var Täpp Per en man som klarade det mesta. Lärarinnan i skolan berättade om Gud, hur han är och att han kan allting. Fråga från pojke i klassen: "**Kån ån mer ån Täpp Per ô ?**"

Man anställde många unga grabbar som behövde praktik för inträde till skolor och vidareutbildning. Därbland kan nämnas flygargrabbarna Karl Lindgren och Pelle Hemming. Också Gunnar Zetterqvist, Finns Olovs Vincent och Erik Biéth för att nämna några.

Jag började f.ö. själv min yrkesverksamma bana hos "Täppär", fast då var han själv redan borta och Jöns Olov skötte ensam rörelsen. Förutom att laga cyklar, fick jag mest stå i affären. Där såldes allt mellan himmel och jord. Cyklar, skruvar och muttrar, snokedjor, vanlig kätting, motorcykeldeklar, oljor, motorhandskar, "strutar" till motorcyklister och e-e-etylen-g-g-lykol till Nickuses Arvid. Han var visst den enda som hade råd med denna lyx. Andra höll sej visst "med rödsprit i kylaren" som det stod i annonserna. Glykolen fick man, från fat, tappa upp på gamla literbuteljer, som sedan såldes för 5.40 kr. troligen mycket dyrare än i dag! Långt före min tid, utanför affären, såldes även bensin ur pump, typ, vad man kan se på gamla amerikanska 30-40-tals filmer. Man pumpar upp "soppa" i en graderad glasbehållare högst upp, t.ex. 15 liter, som sedan genom slang släpps ner i bilen. Denna raritet blev tyvärr tidigt nedplockad.

Under min tid, som varade kanske ett halvår, jobbade i verkstan 5-6 man. Jag minns dem droppa in på mornarna. Israel från Sveden som var svarvare, kom knarrande på en gammal damcykel, Israels Erik han var smed, kom lunkande hemifrån i sitt blankskitiga blåställ. Thore Biéth "motorspecialisten" kom per trampcykel på sitt

svajiga sätt, med vegamössan på nacken och kafetermos på specialbyggd pakethållare. Busk Olov fanns alltid på plats när man kom, likaså Gästgivar Lasse, som lutad mot sin bänk alltid försökte medelst tummarna få längre hängslen på sina blåbyxor. Till sist kom Jöns Olov själv trippande från villan bakom verkstan i regel på gott humör och med nytänd pipa. Enligt hans fru tände han den en gång om dan' och tog ut den först när han gick och lade sig på kvällen. Dagarna på verkstan började med att Erik tände i ässjan så gnistorna rök ur skorstenen och Busk Olov drog igång motorn till verket. Det fanns bara en stor elmotor till alla maskiner. Den drog runt två axlar i taket, lika långa som hela verkstan, med remskivor och remmar, som gick ned till varje maskin. Där fanns två eller tre svarvar, en fräsmaskin, pelarborrmaskin, smideshammare och även en stor smärgel som alla drogs på detta sätt. Elsvets fanns givetvis, vilken Gästgivar Lasse oftast handhade och gassvets för svetsning och skärning, med eget karbidverk, där man blandar vatten och karbid för framställning av acetylen. Verkstaden var ju jättestor och fin när den var nybyggd, men visade sig ändå vara för liten. När Holger Lindholm kom med sin stora Krupp lastbil, som skulle byggas om för drivning även på framhjulen, blev den så hög, så för att få ut den ur verkstan, fick man släppa luften ur däck. Likaså när Helmer och Allan Frid dök upp med sin Allis Chalmer schaktmaskin (i Nås allmänt kallad vägbrytårn), fick man låna lokal av vägförvaltningen, som hade sitt garage på granntomten.

Tegelmaskiner var också en ganska stor grej som tillverkades åt Lissjanis Nils, vilka han dels behövde till sin egen cementfabrik och dels sålde runt om i landet.

År 1956 slutade Gästgivar Lasse på företaget och kvar i verkstan gick endast nyanställda Stark Sven och ibland Busk Olov under ett par år, tills Jöns Olov återigen helt ensam drev kontor, affär och i mindre skala verkstaden, så länge han av personliga skäl kunde.

Senare drev Sveds Nils bilverkstad i lokalerna, men den upphörde ganska snart.

**...GÅ PÅ DASS KAN MAN GÖRA I TOFFLOR, LÄNGRE
TURER FÖRDRAR ETT BESÖK PÅ
DALA-JÄRNA SKOR AB
Tel. 0281- 20053**

**...JAG GER DIN BIL DEN PROFFSIGASTE
HJÄLPEN!**

När jag i en gammal "Nåsvarg" läste om Fäktar Lars, kom jag att tänka på att han var ju mycket hemma hos oss när vi bodde i Malmsta. Han kom ofta dit när magen var tom, för han fick alltid någon mat av min mamma. Matsedeln var enkel, ölsoppa, gröt eller klimpvälling, för han åt inget som kom från någon djurart. Och han tyckte inte om att vi jagade, fiskade eller att vi slaktade något djur. Jag frågade honom om alla djuren fick leva hur det skulle gå då. Han hade alltid svar på det;

"Gud har ordnat plats för alla här på jorden". Han var en fridens man, aldrig jag såg honom arg eller missnöjd, han klagade aldrig över något. Och hans glada skratt kom alltid när jag frågade honom om något han inte ville svara på.

Jag kommer ihåg en händelse från Malmsta, vi ägde en gumse som min bror Bertil och jag retade så han blev folkilsken. Så fort man vände ryggen till, fick man en smäll i knäveckan. Den här gången gjorde Fäktar Lars det misstaget att han gick ned på knä för att, som vanligt, med ett snöre binda fast sina galoscher på foten. Och detta passade vår gumse perfekt, så där låg Fäktar Lasse direkt, och vad värre var, innan han kom på benen så hade gumsen hunnit med ett par tre smällar till, så jag måste springa dit och jaga bort den. "Han gav hårda stötar" var det enda Lars sade och skrattade.

Fäktar Lars var stark att bära, så farsan ville att han skulle hjälpa till att bära en separator till fäboden i Sälrsiset. Separatormed tillbehör packades ned i en näverkont och det blev ju ganska tungt. Vi rodde över Orsalen till Strånån, därifrån gick vi genom Napvallen till Sälrsiset, och

han gick direkt dit med konten utan att vila.

Vi var en gång i Loråsen och högg kolved, samtidigt va även Fäktar Lars där och högg åt någon, han bodde Matspers stuga i Loråsen. Han låg där hela veckor va inte hem till söndagarna. Så en lördag när vi skulle hen var vi in till honom för att höra vad vi skulle handla å honom. Dörren var låst så han kom och öppnade, och han gick hela tiden och talade med sin Gud. Mitt på golvet had han en pall där han ställde sig

och bad hela tiden vi var där, och han svarade inte när vi frågade vad han skulle ha så vi måste gå därifrån. V handlade ändå vad vi trodde han behövde. När vi kom med varorna på måndagen frågade vi varför han inte svarade oss, och då talade han om att vi störde honom i sabbaten som han hade på lördagar och då pratade med Gud.

Jag fick honom också att berätta om Alaska och han talade om att de en gång blev överfallna av rövare. Det va banditer som följde i deras fotspår för att se om de hittade något guld och då tog de det. Hans kamrat blev dödad, själv fick han två skott i benet som han visade mig ärr efter. Han sade att Gud i en uppenbarelse sagt att de var nära guldet, så han visste var det fanns och han skulle dit igen och hämta det. Jag frågade hur han skulle komma dit, - det skulle nog gå bra bara man kommer över "pölen" svarade han.

Sedan blev det längre mellan besöken allteftersom hans krafter tog slut. Det sista jag såg av honom var en bild: en ortstidning där han bodde i ett gammalt bilvrak i Falun, så hans vidare öde och död vet jag inget om.

Mina minnen av Fäktar Lars.

Från Helge Rosén Dala-Järna

Du vet väl att vi har stor tvätthall med högtryck och varmvatten, avfettningsmedel och svampar och med plats även för lastbilar och bussar !!

Som vanligt åtar vi oss gallring av er skog och framförning till väg !!!!

Vi har även sågat virke till salu !!

Vi har fullt utrustad servicebil med kompressor och svets !!! Här finns lastbil för transporter av alla slag !!!

Här finns stor "Gudet själv" verkstad Vi tillverkar alla hydrauliska alla dimensioner

Och vid det här laget vet ni väl att: Vi sågä vargömhälst utöm på ô ti vättnä !!!

NÅS INDUSTRICENTER AB

NICAB

TEL. KONTOR 0281-303 30
JAN-ERIK 070-321 53 02
PER-ANDERS 070-321 53 01

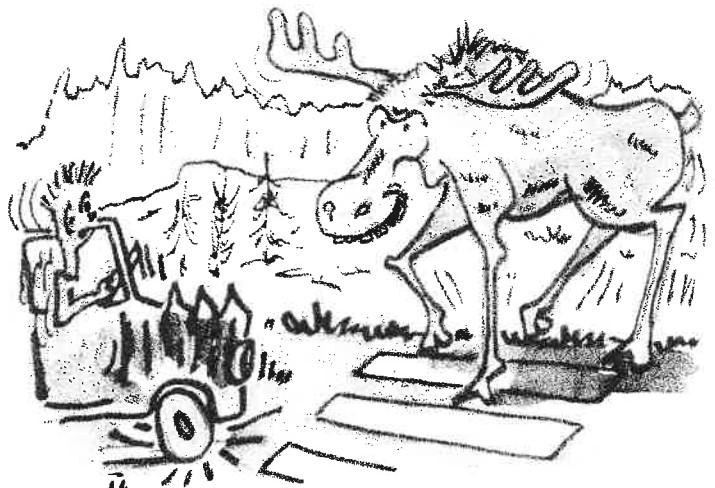
Lövsjön denna vackra lilla by på Floda finnmark.

Från Margit Israels

Det är med blandade känslor som jag åker dit nu för tiden. Denna by som förr vimlade av liv. Vemodigt. När jag som liten klev av den röda G.D.G-bussen vid konsum mötte mig mormor och katten Måns. Sen var det inte alls långt till stugan där dom bodde. Morfar arbetade som avmätare åt "bolagä" eller Bergslaget, (Stora Enso). Det var roligt att gå till Dammen och fiska, och titta på gubbarna som jobbade i den lilla bysägen. Det var en vacker syn med dessa stora brädstaplar, allt rullades ut på en rälsburen vagn, "tralla". Det var många små ladedugårdar i byn, med 2-3 kor. När de blivit mjölkade på morgonen, fick man följa med som "vallkulla" en bit på väg ut i skogen. Bäst var det att få dem att gå mot Salån eller upp till Tjerodalen. Gick de mot Gensen blev det "batalj" med korna där. Hem kom de på eftermiddagarna. Då fanns i byn tre affärer, Konsum, Sigurd från Håvberget och PerErikes August, diversehandlare. Post & telegraf i ett litet hus i korsningen Gensen-Salåvägen. Skolan i Tjerodalen. Till och med ett fotbollslag fanns, så det var fest när det var derby Lövsjön-Lindesnäs. Nu finns där bara några få året runt boende, övriga sommarbor. Men som tur är så är de rädda om denna fina by. Filadelfia, som Agnes Liljedal startade, sätter också Lövsjön på kartan med sina många möten där. Det tycker jag är fint. Hjälp, jag glömde det viktigaste, man måste alltid komma ihåg att stänga grindarna in till gårdarna. Det var ett måste, staket kräng gården, för korna. Ett bra smultronställe fanns efter vägen till Salån.

Detta är vår utsände i Hulån, Gulli Olsson, som tidigare medverkat i "vargen" med "Bufföring" och om "Skol Olle". Född i Skansbacken där hon bodde till sitt 14:de år. Här efter en lyckad fisketur !

... DÄCK SOM KLARAR EN TVÄRNIT KOMMER FRÅN

**BIL & MASKIN I
DALA-JÄRNA AB**

**TEL. DALA-JÄRNA 0281- 13344
NÅS 0281-595700**

..FÖR OM MASTEN..

av Gästgivar Erik.

Vår äldsta pojk, Mats, var i början på 1980-talet delägare i ett mindre lastfartyg. Jag mönstrade på som oavlönad timmerman, det var en del reparationer som erfordrades. Det var korta perioder jag var med. 1982 i sept. hade de lastat kol i Polen som skulle till Mo i Rana i nordnorge, det blev i viss mån en dramatisk resa. När jag skulle iväg var Bengt i Nås, så jag följde med honom till Ludvika där jag skulle gå på tåget till Helsingborg. Vi lämnade in mitt bagage i effektförvaringen på stationen. Bengt bodde i närheten av lasarettet och jag beställde därifrån en taxi till stationen, mitt tåg skulle gå i tiotiden på kvällen. Bengt och Irene var bortbjudna så de skulle inte komma hem förrän mitt i natten. Det gick en fantastiskt bra film på tv med Ingrid Bergman, den bästa film jag någonsin sett. När hälva filmen gått, var det dags för mej att åka, jag sköt till dörren så den gick i lås. Men när jag kom ut stod där ingen taxi, jag gjorde mej klar att springa till stationen, men jag var inte ens säker hur man kom dit. Men när jag kom till andra sidan stod där en taxi så jag gick dit och frågade vem han skulle hämta, då sa han mitt namn, han hade tagit fel på portnumret D istället E, så det gick bra. När vi kom till stationen så var den låst och jag hade mitt bagage därinne !! Nu var goda råd dyra, men då kom det en tjänsteman som skulle ta emot det tåg jag skulle med och han hade nycklar så jag fick mina väskor och kom iväg. Jag hade löst sovplatsbiljett och hade ett tågbyte, men då sa den mycket trevlige konduktören följ med det här tåget till Malmö så får du sova hela natten, du tar sen ett lokaltåg från Malmö till Helsingborg. I din sovplatskupé ligger det en tös i 17-årsåldern så du behöver inte vara rädd att bli antastad ! Jag har ett svagt minne av att ha blivit väckt på morgonen men jag somnade om. När jag vaknade stod tåget stilla inte en människa såg jag till, och på stationen såg jag ingen skylt. Jag fick för mig att vi kanske farit över till Tyskland på någon färja, men när jag kom ut upptäckte jag en skylt med Malmö på, resten av resan gick bra. Jag tog in på hotell Högvakten i Helsingborg över natten. Dom skulle ha ombord en maskinist som jag skulle ta kontakt med och per buss kom jag dit där han bodde, ett vackert villa samhälle efter kusten "Viken". Vi skulle iväg sent om kvällen för att genom lotsverkets försorg

komma ombord på "Rany", hon skulle inte angöra någon hamn utan vi skulle embarkera till sjöss. När jag satt hos maskinisten och väntade så han "vi spelade in en film från tv. vill du se den?" Jag tackade för det, och då var det Ingrid Bergman filmen som jag bara fick se hälften av vid Bengt, nu fick jag se hela filmen, det var uppskattat. Så kom vi så småningom ombord på "Rany", men när vi kom ut i Skagerack var det mycket hård motvind, "Rany" gjorde bara 3 knop, toppfarten var 10 knop. Det gick ju inte ihop, utan de gick i hamn i Bergen och fick lots ombord för att kunna gå inomskärs efter norska kusten. Mo i Rana ligger ju långt norrut bara någon mil söder om polcirkeln. Det blev en mycket behaglig resa nästan som Hurtigrutten. Jag jobbade nere i hytterna, men på kvällarna satt jag uppe och såg på den vackra naturen. När vi började närma oss Mo i Rana så kom det stormvarning per radio. Den sista biten var det ingen skärgård så vi var ju mer utsatta, det skulle bli frånlandsvind. Mats sa: "du ska inte va rädd farsan blir det för djävligt går vi ut till sjöss och vänder fören mot vind med maskinerna igång då klarar vi oss". Jag var inte rädd, jag "törnade in" på kvällen och somnade. När jag vaknade låg vi vid kaj i Mo i Rana, som ligger vid en djup fjord in i landskapet. Jag skulle gå upp till stan på morgonen det blåste så jag kunde inte gå rak. "Rany" skulle nu gå till Engelsk hamn när de lossat lasten. Men jag måste hem så jag tog tåget det blev en lång hemresa, hela resan tog c:a två veckor.

Roséns Damfrisering
Dala Järna
Tel. 0281-20133

Minnen från Nås Sjukstuga 1947-1952.

Den 1 januari 1947 började jag vid Nås Sjukstuga som sjukvårdsbiträde då var jag 18 år, jag blev kvar på avdelningen i 3 månader. Då skulle kokerskan sluta och jag sökte till köket. Jag var där ibland när hon var ledig så jag visste lite vad det handlade om. För det första laga mat åt 20-25 personer tre mål om da'n. Sen skulle man baka allt bröd, skorpor, limpor och vetebröd. Frysbox och diskmaskin fanns inte, men en köksmaskin (assistent) fanns det som tur var. Sen kom hösten och alla bär, lingon och blåbär som skulle bli sylt. Hallon och vinbär i trädgården skulle plockas in. Grönsaker skulle skördas och konserveras. Vi var alltid två när det skulle göras något extra. När det var höns på matlistan, åkte syster Astrid till Dala-Floda hönseri och kom hem med hönor, som vi sen fick stå i vedboden och plocka dunen av. Och små kycklingtuppar som vi konserverade en och en till diétmat. Då var det inte att gå till frysen och hämta! Så nämade sej julen och det skulle slaktas.

Måns Lars födde upp två grisar och en kalv som vi delade. Vi gjorde korv, sylta och köttbullar och stekte allt kött och konserverade. Blodet togs också tillvara och vi bakade paltbröd. Vi hade stänger i taket i köket där det fick sitta och torka. Skinkan las i salt-

Bilden från doktor Silversvärds 50-årsdag. (1950)

Fr.v. Anderses Olar, Margit Norström (Gärds) Holpers Bibbi, Skräddar Anna, Ethel Hallqvist, Karin Andersson, Syster Sigrid, Syster Astrid, Martin Carlsson (revisor) Doktor Silversvärd, Jont Nils (syssloman), Galbergs Magnus (vaktmästare), Jont Kristina, två okända, sedan Wästhed från Järna.

Fr.v. Margit Norström (Gärds), Birgit Gärds, "Bonsgubben" som då låg där som patient, doktor Silversvärd, Skräddar Anna och Holpers Bibbi.

lake. Lutfisken skulle i vatten på Anna-dagen och i lut på Luciadagen, vi hade den i en butt under köksbordet. När allt var konserverat och klart, då skulle allt bäras till källaren och ställas upp snyggt och prydligt. Sen fick man gå ner ibland och kolla om locken satt fast annars fick man koka om. Mittemot köket låg personalens matsal där fanns också en säng där nattvakten låg. På den tiden var det alltid någon av biträdena som hade vakten. Och där satt vi på kvällarna och handarbetade och höll varann sällskap. När man tänker tillbaka kan man inte fatta hur man hann med allt. Vi började sju och slutade sju med två timmar ledigt på eftermiddagen.

Men det var trots allt en lärorik och rolig tid!!

Margit Gärds.

NÄR BRANDKÄREN

Lite om

på 1960-talet

Av Harry Alho.

Efter att ha varit med i brandkåren, (räddningskåren i dag) i trettiofem år, har jag funderat om inte något hänt som man kan skratta åt i all bedrövelse som en utryckning oftast medförde. Det finns några saker jag så här direkt kommer ihåg. Den första stora branden jag var med på var när Hjärpholms pensionat brann ned. Pensionatet brann tyvärr helt ner, det enda som fanns kvar var en del källarutrymmen. Vi var några som var dit och tittade till det ett par gånger på natten. När jag kom dit ganska sent och gick runt

Den 27 mars 1961 brann Hjärpholms pensionat ned till grunden.

hörde jag några ljud inne i källarregionerna. Det var mörkt, sotigt, blött och en massa bråte. Jag gick in i bråten och därinne i ett utrymme satt några, av våra då kända gentlemän, sotiga, blöta, men glada, väldigt glada !!! Dom hade gått in och tittat och hittat en del flaskor med ädlare drycker som klarat sig i hettan, och tyckte det var synd att låta det förfaras. Dom gjorde ju ingen skada därinne, så jag sa åt dem att vara försiktiga så att dom inte skulle få något över sig av all denna bråte. Men dom förklarade att dom hade full kontroll på läget. Alla av oss äldre i byn vet nog vem gubbarna var, tyvärr lever ingen av dem i dag. Men de var en färgklick i byn och det finns många roliga historier om dem. En annan stor brand var den när Hjulbäcks

snickeri brann ner. Det var ganska övertänt när vi kom dit, och innan vi fått fram vatten från Hjulbäcksviken var det i stort sett övertänt och rutorna urblåsta. En av brandgubbarna ("inga namn") stod med en slang, med bra tryck i, och

sprutade in vatten genom ett fönster på långsidan. Efter ett tag gick jag runt till baksidan och fick se en grov vattenstråle komma ut från insidan av snickeriet. Det var han på andra sidan som sprutade in genom fönstret, rätt igenom snickeriet och ut genom fönstret på andra sidan. Där kan man nog säga att släckeffekten var

ganska låg. En tröst var ju att det var så övertänt att det egentligen gjorde varken till eller från. Hjälarna vi hade då, var sådana som tyska armén haft under andra världskriget, så vi såg nog lite "krigiska" ut. Vid en brand såg en av gubbarna lite konstig ut, hjälmen satt så långt ned på huvudet så att han nätt och jämt såg under kanten på den och ingen hakrem hade han. När vi kom hem till stationen tittade jag på hjälmen. Det fanns inget innanmäte i den, utan bara plåtplattan (!!)

den hade han tryckt ner på huvudet. Om han fått en smäll hade den i alla fall blivit jämt fördelad.

Nu tog papperet slut !! Fan också!

Jag som hade så mycket att berä

Förlåt, vi på red. lovar att lämna dig mer

ÄVENTYR MED NÅS MANSKÖR OCH NÅS HEMBYGDSKÖR.

Från Per-Erik Jonth

Nås Manskör och Nås Hembygdskör kan se tillbaka på en 100-årig verksamhet. Man kan fråga sig hur det är möjligt att på en så liten ort som Nås, att det fortfarande finns körer, när rekryteringen är ett stort problem på större orter än Nås. Vi som är med i kören vet svaret. Det är så fantastiskt roligt !! Inom vilken annan verksamhet kan man umgås över generationerna som inom körverksamheten. Vi har sjungit där deltagarna varit mellan 10-80 år.

Det är självklart att det under alla år hänt en massa saker som blivit klassiska uttryck. Låt mej ta några exempel. Jag utelämnar de flesta namnen. Nås Manskör skulle uppträda i Falu Kristine kyrka, under en på 30-talet "stor dirigent". På den tiden åkte man tåg till Falun. Från centralen till Kristine kyrka fanns två vägar, det var den smala vägen längs Åsgatan direkt till kyrkan och så den breda vägen som gick förbi systemet. Alla utom två tog den smala vägen. Dessa två måste ju prova så att systemet inte försämrats vad de tillhandahåller. Så det var två uppspelta herrar som i stram taktfast gång kom marscherande upp i mittgången i kyrkan, gjorde ställningssteg och frågade dirigenten; *"Vi e frå Nås var skå vi stå?"* — Där ute sade dirigenten och pekade mot dörren!

Kören var ute på turné och skulle ligga över i en stor skolsal tillsammans med med andra körer. De skulle ligga på pappersmadrasser stoppade med halm. Alla förstår att det var svårt att ligga tyst på en sådan madrass. I ett hörn blev det ett konstigt prasslande. Och ur mörkret hörs en stämman som frågar; *"men nu vet je fur ålre hôn du får mä Ragnar?"* — *"hå ent je nô, hå e en Grängskår sôm a tomb ivir"*. Och Nils klagade över att han fått en så dålig kudde. — *"du få lån mi plånbok"* — *"je skå fur int sittå håll!"*

Vid ett annat tillfälle var kören till Stockholm för att sjunga på Skansen. De hade gemensam buss med Flodakören och när de kom till Skansen blev en Flokåring ängslu var ho skull gör å kårn mä dôm sjöng, varvid en Nåskår hov upp sin röst och sa; *"köp ån en månådsbiljett ti rulltrappa!"* Sen när det blev dags för inmarsch på Skansen sade ledningen till att de ville att damerna med de vackraste dräkterna skulle gå först. Varvid de självsäkra Flodadamerna ställde sig först, men efter en stund fick de flytta på sig för ledningen tyckte att Nåsdräkten var finast.

De bodde inneboende hos olika par i Stockholm, så på natten gick sällskapet runt och hjälpte varann att hitta hem. Jonas hade kommit till sitt kvarter och satte nyckeln i dörren och ryckte, men se den gick inte att få upp fast de andra hjälpte till och drog. Medan de stod där

förskräckta och diskuterade hur man skulle göra kom en som var hemma i huset, han sköt upp dörren och gick in. Dörren var olåst !! Några på den tiden tonåriga damer ur Nåskören hade missat tiden när de skulle börja så de kom några timmar för tidigt. De var kanske lite rädda att ge sig ut i storstadens vimmel igen, så de försökte fördriva tiden i Blå hallen. Och de är säkert de enda som åkt aschelkana på raket i den trapp den nu mer bekanta Nobelglassen under pompa och ståt bärs ned.

Vid en körresa i Norge hamnade vi till slut framför det kungliga slottet, varvid någon i kören, säkerligen med anor i Ingmarsspelen, säger med hög röst; *"jag bjuder 36000 för stället, inte för att jag tror att stället är värt så mycket, men jag vill inte att det skall bli bolagsgård!"*

Senare samma dag sitter ett gäng sångare på en fin restaurang i Oslo och smörjer kråset och man kom in på vad man köpt hem till frun. Och den ena efter den andra visade upp allt finare presenter, så var det bara en kvar, "hôn a du köpt då?" — detta, sa han och visade upp presenten, — "hôn kôst hänn då?" — tre kronôr, han var alltid försiktig när det gällde pengar

UJÔ SÔ FÏN...
- GARDÏN..!

fantiserer och draperer hos...

KD Textil

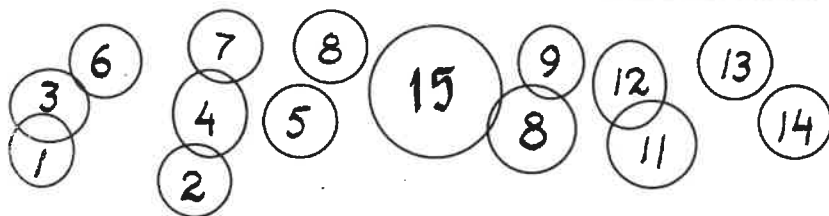
Dala Järna Tel. 0281-21188

SKOLAN NÄRSJÖ

Årtal okänt

1. Magnuses Karin
2. Bång Lars
3. Karin Öppigåln
4. Magnuses Anna
5. Anna Nerigåln
6. Sampers Isak
7. Geting Nils
8. Geting Karin
9. Britta Öppigåln
10. Bång Anders
11. Erik Öppigåln
12. Gummas Karin
13. Ellen Öppigåln
14. Magnuses Britta
15. Lärarinna Lydia Hallander

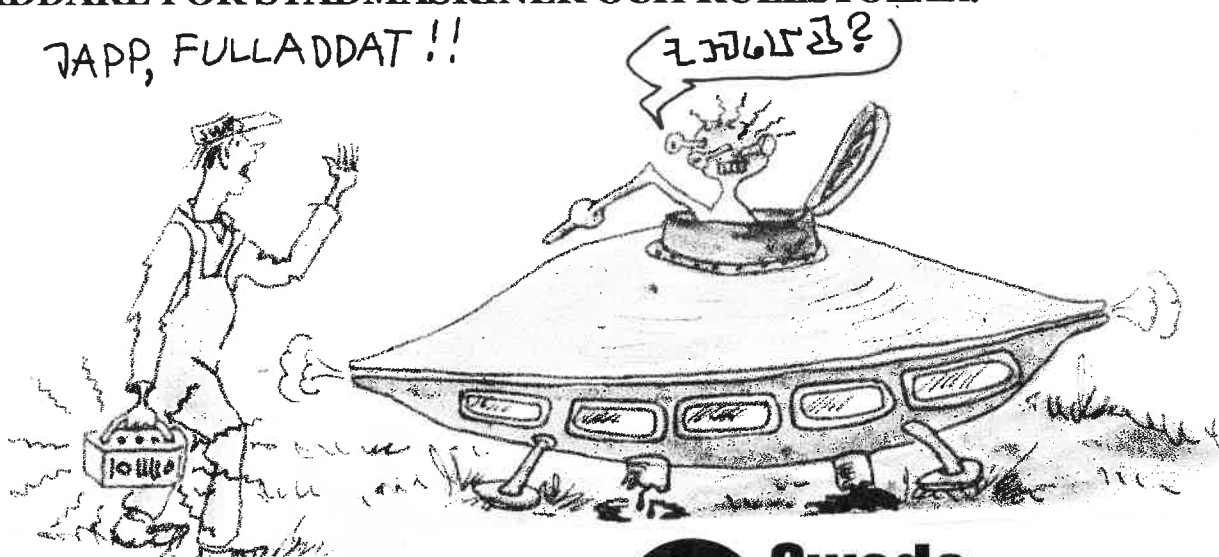

Insänt av Lisa Lissjanis
Dala-Järna.

Viktigt meddelande ang. vissa rykten !

....ATT VI SKULLE HA FÖRSETT NÖDLANDADE UFON MED FULL-
ADDADA BATTERIER, ÄR RENT NYS, MEN – INGEN OMÖJLIG-
HET..... DÄREMOT SÅ UTVECKLAR OCH TILLVERKAR VI BATTERI-
LADDARE FÖR STÄDMASKINER OCH RULLSTOLAR.

JAPP, FULLADDAT !!

TEL. 0281- 30400
FAX. 0281- 30666

 **Swede
electronics**

Några sanna motorhistorier.

Ingvar Rosén berättade att hans far, min morbror, en dag bestämt sig för att köpa en motorcykel. Dom åkte ned till Jöns Olov som då sålde både vanliga trampcyklar och mc. Jöns Olov visade dem sin häftigaste båge och Bertil föll direkt. Jöns Olov gav honom de nödvändigaste körinstruktionerna och Bertil satte sig på och trampade igång, full gas, släppte så kopplingen så gruset sprutade. I hans körriktning hade vägverket en stor plan för upplag, och där låg några gamla vägräcken av trä upplagda mot en grushög. Dessa låg nu oturligt nog passande att köra upp på, men när plankorna tog slut, så låg både Bertil och mc:n på marken ett par meter bort. Bertil relativt oskadd men mc:n med bruten framgaffel. Ja, då var det bara att betala cykel och lämna in den på reparation. En ganska snabb men dyr affär.

Efter några år med mc:n så var det då dags att byta till bil. Vid Café Centrum, som då innehades av Tage Aronsson, höll en bilhandlare från Malung ofta till. Han var utan att överdriva, mycket kraftigt överviktig, och berättade själv att han en gång blivit lovad en liten sportbil om han kom in i den, men han blev förståeligt nog utan bil. Med honom hade Bertil avtalat tid och bil, tog Ester på mc:n och åkte ned till Centrum. Bilen var en välvårdad bil av senare årsmodell, så affären var så gott som avgjord direkt, endast provkörning återstod. Försäljaren ville inte följa med, utan vände sig förklarande mot Ester och sade: **"I e så tjock så i kom int in i bil'n !"** Ester som inte visste att dom säger "i" om sig själva i Malung, tog Bertil under armen och åkte hem det blev ingen affär! Ja så kan det gå om man pratar mål!

Själv hade jag en gång gammal PV, som hade åtskilliga mil på sina axlar, årsmodellen har jag glömt. Den drog mer olja än bensen och då förstår man utan att vara allt för "motorminded" att det är dags att byta. Eftersom den drog så mycket olja så hade jag inte råd att köpa ny, utan jag hade avtalat med Måttjils Bertil, som körde lastbil, att han tog reda på oljan när han bytte. På så vis hade jag alltid ett par dunkar spill i skuffen. Men nu var det alltså dags att byta och jag hade avtalat tid i Malung med den ovan nämnda bilhandlaren. Hela vägen upp till Malung lämnade jag ett ogenomträngligt svart rökmoln efter mig. Strax efter Äppelbo var det tid för lite påfyllning och rökmolnet fick förnyad färg och kraft. Till självstarten hörde ett stort kuggghjul, som saknade kuggar på en längre sträcka, om man slog av motorn och den stannade just där så fick

man trixa fram och tillbaka med bilen tills man kom i närheten av nå'n kugge så att man kunde starta igen. Därför vågade jag inte slå av motorn när jag kom fram, för jag trodde ju i min enfald att han skulle ut och provköra den. Bilhandlaren hade sin affär inne på en inbyggd gård, och vi hade inte pratat mer än högst två minuter då han rusade upp och ropade: **"det brinner, det brinner !!!"** Jag tittade också ut och kunde lugna honom med att det bara var lite oljerök från min bil. Men inte blev han lugnare för det, **"Slå av den för hundra gubbar!!!"**, gästade han. Han behövde naturligtvis inte provköra den gamla PV:n det jag fick för den, det hade han redan lagt på priset för Saab'en, för nu blev det en Saab, jag var ju van vid rök. Affären gjordes upp till bådas belåtenhet, spilloljan fick han behålla jag hade i alla fall fått den gratis.

Ake Esbjörs, som alltid hade kvicka och humoristiska svar på allt, hade köpt en ny bil. Och när jag frågade om han inte var rädd att få någon repa eller parkeringskada på den så svarade han; "Jo varenda gång je e tä konsum ö handlä sô pârkerä je däre Tysk Oläs !" (nuv. Tysk Göstas)

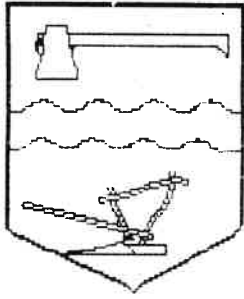
Rälg Päär.

..VI HAR DET MESTA AV SOMMARENS MOTIONSREDSKAP....

**Skog & Trädgård
Vansbro**

Tel. 0281-10625, 10034.

Vintern som gått började försiktigt regnig och mild men ändrade sig plötsligt till en snö vinter, mildväder med halka, och till sist sträng kyla — en riktig "vargavinter". Kanske är det den som bidragit till att vi till vår stora glädje fått in så många bidrag till "vargen" att vi måste öka sidantalet detta nummer med fyra extra sidor och observera *till samma låga pris! Men mera vill vi ha!* Vår storleverantör av bidrag *Gästgivar Erik*, har i och med detta nummer sitt *trettiosjunde (!)* manus i "vargen" från nystarten, och vi önskar att fler följer hans exempel. Bidrag av alla slag mottages med tacksamhet av Jont Åke, Rålg Päär eller Hed Gunnar som även har hand om annonser och distribution! *Se till att du har en komplett samling av Nåsvargen, den kommer säkerligen att ha ett stort kulturellt värde om endast ett tiotal år!* Hed Gunnar har några ex av tidigare utkomna. Och som vanligt sänder vi ett stort tack till våra annonsörer, som genom sina annonser sponsrar en stor del av tidningen. Nu ser vi fram mot en solig sommar i hängmattan eller solstolen, i sällskap med en spännande och intressant Nåsvarg!

VARM OCH SKÖN SOMMAR!

Jont Åke Rålg Päär

Fäbodgudstjänst vid Orrlindan i Knösen.
Heimgård predikade så fåren kom hemspringande från Styggberget.
(kanske var det Bergspredikan) Foto Bojan Larssons arkiv.